

ა. ვილუსა

მუცათაღის ხელშეკრულება ვილუსელ აღაქსანდუსთან

CTH 76; A. KUB 21.1 + KUB 19.6 + KBo 19.73 (7, 14-15) + KBo 19.73a = Otten, MIO 5 + FHL 57 (iii 1-3); B. KUB 21.5 + KBo 19.74; C. KUB 21.2 (incl. KBo 4.5) + KUB 21.4 + KBo 12.36 + 22/t + KUB 48.95; D. KUB 21.3; E. HT 8; F. KBo 13.205 (=Aiii72f, iv23ff) G. 22/t (HAH, = 16,17,21); FHL 57

§ 1. ასე ამბობს ჩემი უდიდებულესობა, მუცათაღი, დიდი მეფე, ჭექა-ქუხილის ღვთაების რჩეული, მურსილის, დიდი მეფის, გმირის შვილი:

§ 2. ჩემმა ნინაპარმა ლაზარნამ დაიპყრო არწავას და ვილუსას მიწები. ამის შემდეგ არწავას ქვეყანაში ომი დაიწყო და ვილუსას ქვეყანა გამოეყო ხათუსას. მაგრამ იმის გამო, რომ მას შემდეგ დიდი დრო გავიდა, არ მახსოვს, ვინ მეფობდა მაშინ ვილუსაში. ხალხი მშვიდობიანად ცხოვრობდა ხათის ქვეყანასთან. ომის შემდგომ ისინი დროულად აგზავნიდნენ მარცხებს. მაგრამ როდესაც თუხთაღი ილაშქრა არწავას ნინააღმდეგ, ის არ შევიდა ვილუსას ქვეყანაში. მას მშვიდობიანი ურთიერთობა ჰქონდა მათთან... და თუხთაღი ... მისი ნინაპარები ამ ქვეყანაში ...

§ 3. ვილუსას ქვეყნის მეფე მშვიდობიან ურთიერთობაში იყოფებოდა მასთან და დროულად აგზავნიდა მას მარცხებს. ამის გამო იგი არ შევიდა მათ ქვეყანაში

საომრად და როდესაც არწავას ქვეყანამ ომი ნამოინყო, ჩემმა ზაზუამ, სუფილოლიუძემ კიდევ ერთხელ შეუჭია არწავას. ვილუსას მეფე იყო ქუქუნი, რომელიც მასთან მშვიდობიან ურთიერთობაში იმყოფებოდა და მან არ გაილაშქრა მის წინააღმდეგ. იგი ყოველთვის აგზავნიდა მარცხებს ზაზუაზე სუფილოლიუძასთან ...

§ 4. ...მან მისრა არწავას ქვეყანა ფაიმა-ქურუნას, ასევე მან გადასრა ქუვალისა ქვეყანა მამხუილოვას. სეხას მდინარის ქვეყანა გადასრა მანაფა-თარხუნთას და აფლას ქვეყანა გადასრა თარგანასილის.

§ 5. როდესაც მამაჩემი გარდაიცვალა და მე დავჯექი მის ტახტზე, ... და შენ ნამდვილად მიწავდი მე მაგრამ როდესაც ისე მოხდა, რომ არწავას ქვეყანამ ომი დაიწყო ჩემს წინააღმდეგ, და ისინი მოვიდნენ ... შენ დამიძახე მე საშველად. ხოლო მე მოვედი შენს საშველად და გავანადგურე მასას ქვეყანა. ადამიანები, ნვრილოფება და მსხვილოფება საქონელი ... ისინი ... შენთვის, ალაქსანდუ ... მე გავანადგურე ეს ქვეყნები და უკან ხათუსაში დავაბრუნე ... მამაშენისთვის, ალაქსანდუ..

§ 6. ... ვილუსას ქვეყანაში არავინ გამეფდება ... იმის გამო, რომ მოსახლეობა ... როდესაც შენი გარდაცვალების დღე დადგება, ალაქსანდუ... მაშინ ... შენ შვილს, რომელსაც ამზადებ გასამეფებლად, იქნება ის შენი წროლისაგან თუ შენი ხასისაგან და მაშინაც, თუ ის კერ ისევ ზავში იქნება, მაშინაც კი, თუ მოსახლეობა

იტყვის, რომ ის არ იქნება ჩვენი ხელმძღვანელი... მე, ჩემი უდიდებულესობა, არ დავეთანხმები მათ და შემდეგში ჩემი შვილი და ჩემი შვილიშვილი დაიწვევენ ჩემს სიტყვას. შენ, ალაქსანდრე, იქნები დაწესებული ჩემი უდიდებულესობის მიერ, და მე, ჩემი უდიდებულესობა, დავიწვევ შენ, ალაქსანდრეს, მამაშენის სიკეთის გამო. მე მოვედი შენს სამცხლად და შენი მტერი გავანადგურე, ხოლო შემდგომში ჩემი შვილები და შვილიშვილები დავიწვევენ შენ და შენს პირველსა და მეორე თაობას. თუკი რომელიმე მტერი აღსდგება შენს წინააღმდეგ, მე არ მიგატოვებ შენ ისევე, როგორც არ მიგატოვებ ახლა. მე გავანადგურებ შენ მტერს ... ისინი შენი ოჯახის წევრებიერ რომ იყვნენ.

§ 7. ხოლო მომავალში თუკი ვინმე აუჯანყდება შენს შვილს ან შვილიშვილს, და ისინი მოინდომებენ ვილუსაში გამეფებას, მე, ჩემი უდიდებულესობა, არ ჩამოგავდებ შენ, ალაქსანდრე, ტახტიდან. მე არ გავხდები იმათი მფარველი, ვინც ამას შეეწყობა და რადგან ის იქნება შენი მტერი, შესაბამისად იქნება ჩემი მტერიც. და მე, ჩემი უდიდებულესობა, გავიარებ მხოლოდ შენ, ალაქსანდრე. მე არასდროს ვერნებ მათ, მაგრამ თუ ვინმე აუჯანყდება ჩემი უდიდებულესობის წინააღმდეგ, იქნება ეს დიდებული, ჯარისკარი თუ ვინმე სხვა, მე შევიპყრობ მათ. ხოლო თუ მოგნერ შენ, ალაქსანდრე, რომ შენი საყუთესო ფეხოსანი და წხენოსანი ლაშქარი გამომიგზავნო დასამხარებლად, შენ ისინი დაუყოვნებლივ

უნდა გამოავიწყდეს. ხოლო თუკი მე მოგწერ, რომ მოხვიდე მარტო, მოდი მარტო, ხოლო თუკი შენ ჩემი უდიდესი უსიყვარულოა არ მოგწერს საერთოდ და გაიგებ, რომ ჩემი სახელმწიფოში ნამდვილად რაღაც ხდება, შენ უნდა იმოქმედო შენი შეხედულებებისამებრ და უმაღლესი გამოვიგზავნო ფეხოსანი და წახეხოსანი ლაშქარი ჩემს დასახმარებლად. შენ პირველად არ უნდა წამოიყვანო წინასწარმეტყველი ჩიტი.

§ 8. ხოლო თუკი შენ გაიგებ, რომ ჩემს წინააღმდეგ მზადდება რაიმე რეალური მდინარე სეხას ქვეყანაში, ან არწავას ქვეყანაში, რომლებიერ შენგან რაღაც დგანან, თუკი შენ გაიგებ, რომ ისინი რაიმე ბოროტის ჩადენას აპირებენ ჩემი უდიდესი უსიყვარულოების წინააღმდეგ, არ მომწერო ამის შესახებ ჩემს უდიდესი უსიყვარულოებს, არამედ რამენაირად შეაკავე ეს აჯანყებულები. შენ უნდა აურელოებლად დააკავო ისინი ფიქრით.

§ 9. ხოლო თუკი შენ გაიგებ ვინმეზე, რომ იგი რეალურად აპირებს ჩემს წინააღმდეგ, შენ არ უნდა მისევე შენს თავს უფლებო თანაყვარელობა მას, რადგან იგი არის ჩემი უდიდესი უსიყვარულოების მტერი, ამიტომ იგი შენი მტერიერ უნდა იყოს.

§ 10. ხოლო თუკი შენ, ალაქსანდრე, გაიგებ, ასეთი რამის შესახებ და გაჩუმდები, ნებას მისცემი შენს თავს, რომ იმეგობრო ასეთ ადამიანთან, მაშინ შენ, ალაქსანდრე, დაისჯები წეს ღვთაებების მიერ და მათი სასჯელი საძინელი იქნება.

§ 11. შენი ფეხოსანი და წენოსანი ლაშქარი უნდა მოიქრეს ამგვარად: თუკი მე, ჩემი უღიდებულესობა, სხვაგან წავალ, ამ მინიდან ან ქარქისას ქვეყნიდან, მასას ქვეყნიდან, ლუქას ქვეყნიდან, ან ვარსიალადან, შენ ვალდებულო ხარ (მეახლო), წამოხვიდე შენს ფეხოსან და წენოსან ლაშქართან ერთად ჩემთან ერთად. ხოლო თუკი მე გავგზავნი ვინმე დიდებულს ქვეყნიდან, შენ უნდა წახვიდე მასთან ერთად. ხათისგან ეს არის შენი სამხედრო ვალდებულება: თუკი მეფენი, რომლებიც არიან ჩემი უღიდებულესობის თანასწორნი – ეგვიპტის მეფე, ბაბილონის მეფე, ხანიგალობათის მეფე, ასურეთის მეფე – თუკი რომელიმე მოვა საომრად ან შემოვიგზავნის შინაურს ჩემს წინააღმდეგ, მე, ჩემი უღიდებულესობა, მოგწერ შენ, რათა დაუყოვნებლივ გამომიგზავნო ჯარი და მხედრობა.

§ 12. იმის გამო, რომ ბევრი ადამიანი არის გამყიდველი, გაავრცელებენ ხმებს და ვინმე მოვა და ჩავჩურჩულებს რამეს, რომ ჩემი უღიდებულესობა აპირებს ჩამოგაგდოს ტახტიდან და მიითვისოს შენი მიწები და გავანადგუროს რამენაირად, მაშინ მომწერე ამის შესახებ მე, ჩემს უღიდებულესობას და თუკი ეს სიძარტლე იქნება, მე, ჩემი უღიდებულესობა, მოგწერ შენ. ხოლო შენ არ უნდა იმოქმედო ნაჩქარევად, არც... და შენ არ უნდა ჩაიფიქრო წყდი ჩემს წინააღმდეგ, რადგან შენ ჩემი უღიდებულესობის გვერდით დგახარ, იდექი ჩემს გვერდით!

§ 13. თუკი ვინმე ზოროც სიჭყვას იტყვის ჩემს შესახებ შენთან, ალაქსანდო, შენ უნდა სწრაფად იმოქმედო და განადგურო ის, რაე ჩემს წინააღმდეგ არის ჩაფიქრებული. რადგან შენ იქნები დაწყული ფირის ღვთაებათა მიერ და ისინი დაგეხმარებინ შენ.

§ 14. შენ ხარ მეოთხე მეფე, რომელიც მართავს არწავას ქვეყანას, შენ, ალაქსანდო, მანათა-ქურყნთა, ქუფანთა-ქურყნთა და აურა-ხათყსა. ახლა ქუფანთა-ქურყნთა არის არწავას ქვეყნის მეფე მამის მხრიდან, ხოლო დედის მხრიდან ის არის მემკვიდრე ხათის მეფისა. იგი არის მამაჩემის, დიდი მეფის, მურსილის დისშვილი და ჩემი უდიდებულესობის შიდაშვილი. ხოლო არწავას ქვეყნის ხალხი, მისი ქვეშევრდომები გამყიდველები არიან. თუკი ვინმე ზოროცებას ჩაიდენს ქუფანთა-ქურყნთას წინააღმდეგ, შენ, ალაქსანდო, უნდა მიეხმარო და დაიწვა იგი, ასევე მან უნდა დაგიწვას შენ. თუკი ვინმე მისი ხელოქვეითი ჩაიდენს რამეს ქუფანთა-ქურყნთას წინააღმდეგ და შემდეგ ეს ქვეშევრდომი მოვა შენთან, შენ ვალოდებულო ხარ შეიპყრო იგი და დაუბრუნო იგი ქუფანთა-ქურყნთას. თქვენ უნდა დაეხმაროთ ერთმანეთს. მე შენ მოგერი ის მინები, რომლებიც არის ხათის განაპირა მინები. თუკი გაიგებ, რომ ვინმე აგროვებს ჭარს და აპირებს ამ განაპირა მინებზე შემოტევას, გაიგებ და არ მისწერ მთავარს ამ მინების შესახებ და ყურადღებას არ მიატყვევ ჩვენს მტრებს, ფირის ღვთაებანი დაგსჯიან. ხოლო თუკი შენ ვერ გაიგებ ამის შესახებ და ჩვენი მტრები დაიკავებენ

ჩვენს მინებს და შენ არ შეებრძოლები მათ, ფიქრის ღვთაებანი დაგსჯიან. ხოლო თუკი შენს მინაზე გაივლის მჭერი და შენ არ შეებრძოლები მას, არამედ ეტყვი, რომ შეუჭიონ და ააოხრონ ქვეყანა, ფიქრის ღვთაებანი დაგსჯიან შენ. ფიქრის ღვთაებთა სასჯელი საძინელი იქნება. ხოლო თუკი შენ ჩემი უდიდებულესობის ფეხოსან და წებოსან ლაშქარს შეატოვებ მჭერს, შენ დაისჯები ფიქრის ღვთაებთა მიერ, ალაქსანდრე.

§ 15. თუკი ლტოლვილი მოვა შენთან ხათის ქვეყნიდან, შეგვიძლია არ დაგიბრუნოთ იგი. მაგრამ არ არის დასაშვები, რომ შენმა ქვეყანამ არ დაუბრუნოს ლტოლვილი ხათის ქვეყანას. თუკი რომელიმე ხელოსანი გაიქრევა... და მას არ დაუმთავრებია თავისი საქმე, მას დააპატიმრებენ და დაგიბრუნდებათ. თუკი რომელიმე მჭრის ქვეყნის ლტოლვილს დააპატიმრებენ და ის გაიქრევა ხათის ქვეყნიდან და გაივლის შენს მინებს, ხოლო შენ მას შეიპყრობ და არ გამომიგზავნი მე, ჩემს უდიდებულესობას და დაუბრუნებ მჭრის ქვეყანას, ამის გამო დაიწყებენ.

§ 16. ეს ფირფიტა, რომელიც შენთვის მოვამზადე, ალაქსანდრე, შენ უნდა სამჯერ წაიკითხო, რათა დაიმახსოვრო იგი. ეს სიტყვები და შინაარსი ერთმანეთს ემთხვევა. ეს მოთხოვნაა ხათის ქვეყნიდან. ახლა შენ, ალაქსანდრე, არ უნდა ჩაიდინო არაფერი წყდი ჩემი უდიდებულესობის წინააღმდეგ და ხათი ვაღდებულთა არ მოამზადოს არაფერი წყდი. მე, ლაზარნამ, დიდმა მეფემ,

ჟექა-ქუხილის ღვთაებათა რჩეულმა, მოველაპარაკე 1000 ღვთაებას ამის შესახებ, მოვიწვიე ისინი მონმეებად და ისინი შეისმენენ ჩემს სიტყვებს.

§ 17. ზეურის მზის ღვთაება, ქვეყნების მეუფე, კარბრიობის შემქმნელი, არინას მზის ქალღვთაება, ქვეყნის დედოფალი, ჩემი უდიდებულესობის პირადი ჟექა-ქუხილის ღვთაება, ძლევამოსილი ჟექა-ქუხილის ღვთაება, ქვეყნის მეფე, ხათის ჟექა-ქუხილის ღვთაება, ქვეყნის მეფე, ჟექა-ქუხილის ღვთაება, რიფლანდას ჟექა-ქუხილის ღვთაება, ნერიქის ჟექა-ქუხილის ღვთაება, ალეპოს ჟექა-ქუხილის ღვთაება, ზაზრის ჟექა-ქუხილის ღვთაება, ... ჟექა-ქუხილის ღვთაება, არინას ჟექა-ქუხილის ღვთაება, ხისაშაფას ჟექა-ქუხილის ღვთაება, საფინუვას ჟექა-ქუხილის ღვთაება, სემასას ჟექა-ქუხილის ღვთაება, ხურნას ჟექა-ქუხილის ღვთაება, სარისას ჟექა-ქუხილის ღვთაება, ლიხინას ჟექა-ქუხილის ღვთაება, უდას ჟექა-ქუხილის ღვთაება, საფინიას ჟექა-ქუხილის ღვთაება, ფახმარების ჟექა-ქუხილის ღვთაება, შერი, ხური, მთა თანი, მთა ხაყი, ხებათი და რის დედოფალი.

§ 18. მრველი ღვთაება, ხათის მრველი ღვთაება, ქარზი, ხეფანთალი, ქახარნას მრველი ღვთაება, მონადირის ჩანთის მრველი ღვთაება ალათუ, მთვარის ღვთაება, ფიურის ღვთაება იშთარი, ნინევიის იშთარი, ხათარინას იშთარი, ნინათა, ქსლითა, იშხარა, ფიურის დედოფალი, ომის ღვთაება, ხათის ომის ღვთაება,

ილიას ომის ღვთაება, იარი, ზაფანა.

§ 19. სამყხას ამარა, ხურმას სანთითასუ, ანქყვას ქათახა, ქათაფას დედოფალი, თახურფას მამა, ფუნას ხაღარა, ხუფისნას ხუვასნა, მთაში მუხოვრეღი ღვთაებანი და ყველა ღვთაება და ქალღვთაება, ყველა პირადი ღვთაება, ნარა, ნამსარა, ამნუქი, თუხუსი, მინქი, ამიზადუ, ალაღუ, ქუმარბი, ენლიღი, ნინლიღი.

§ 20. მთა ხულა, მთა ზალიანუ, მთა თაფა, მთეღი, მღინარეღი, ხათის ნყაროეღი, დიდი ზღვა, რა და დეღამინა, ქარეღი, ღრუბლეღი, ვილუსას მინის ყველა ღვთაება, ჭარის ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ... აფალიყნა, ღვთაებანი, ქალღვთაებანი, მთეღი, მღინარეღი, ნყაროეღი, ვილუსას ქვეყნის მინისქვეშა ჩანჩქერეღი. მე, ჩემმა უდიდებულესობამ, დიდმა მეფემ, ჭექა-ქუხილის ღვთაების რჩეულმა, ამოვირჩიე ისინი მონმეებად.

§ 21. თუკი შენ, ალაქსანდუ, გადახვალ ამ სიტყვეშს, რომლეღიყ ამ ფირფიტაზე ნერია, მაშინ ეს 1000 ღვთაება დაგსჯის შენ, შენს ქოლოთან, შენს შვილეღთან, მინებთან, ქალაქებთან, კალოებთან, მინდვრებთან, ნახირთან, რხვრებთან და მოახლეებთან ერთად. ისინი მოგივლენენ შენ სასჯელს შნელი მინიდან. მაგრამ თუკი შენ მიჰყვები იმ სიტყვეშს, რომლეღიყ ნერია ამ ფირფიტაზე, მაშინ ეს 1000 ღვთაება, რომლეღიყ მე, ჩემმა უდიდებულესობამ, ლაბარანამ, მყვათაღიმ, დიდმა მეფემ, მოვინვიე ღვთაებათა დასი. ხათის ღვთაებანი, ვილუსას ღვთაებანი, ისინი დავიწავენ და

იქნებინან კეთილგანწყობილნი შენს მიმართ. ასევე შენი
წოლის, შენი შვილების, შენი შვილიშვილების, შენი
მინდვრების, შენი კალოების, შენი ვენახების, შენი
ნახირის, შენი რხვრების და შენი ახლოშვილების მიმართ.
შენ უნდა იმეფო და იჯიჯირო ჩემი უდიდებულესობის
მფარველობის ქვეშ.

ტექსტის შემადგენლობა:

ტექსტი 1: ალაქსანდუს ფირფიტა

ტექსტი 2: ალაქსანდუს ხელშეკრულების ფირფიტა

ტექსტი 3: ალაქსანდუს ხელშეკრულების მეორე
ფირფიტა.

ის მოვა სათავეში: მხოლოდ შენს მემკვიდრეს შეუძლია თარხუნთასას, რომელიც მე შენ მოგერი, სათავეში მოვიდეს. და ის არ უნდა ჩამოაგდონ ცახტიდან. მაგრამ თუ რომელიმე შენი შვილიშვილი ჩაიდენს დანაშაულს, მაშინ ხათის მეფე მას მოსთხოვს ამაზე პასუხს. და თუ დანაშაული არის მის წინააღმდეგ, მას მოექრევიან ისე, როგორც ამას ხათის მეფე მოისურვებს. თუ ის სიკვდილს იმსახურებს ის ამგვარად დაისჯება, მაგრამ სახლი და მიწა დარჩება მის საკუთრებაში და ხათის მეფე მათ სხვა მემკვიდრეს არ მისცემს. რაჯ შეეხება თარხუნთასას მინებს, (მამაჩემის ხელშეკრულებს ფირფიტის თანახმად), „არასოდეს არავინ არ უნდა წაართვას თარხუნთასას ცახტი მყვანთაღის მემკვიდრეებს“. ხოლო თუ ვინმე ამას ჩაიდენს, და მისცემს მათ მყვანთაღის სხვა მემკვიდრეს, წაართმევს მათ ქურყნთას შთამომავალს ხათის ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება და არინას მზის ღვთაება დასჯიან მას. მხოლოდ ქურყნთას მემკვიდრეს აქვს უფლება, დაიკავოს თარხუნთასას ცახტი. რომელიმე მამაკარმა უნდა დაიკავოს იგი. ქაღების მხრიდან ცახტი არ გადაეცემა. და თუ ქურყნთას შვილი ან შვილიშვილი დაიკავებს თარხუნთასას მინებს და ღვთაებათა ნებით ვითარება იქნება არახელსაყრელი მემკვიდრესათვის და ის უარს იტყვის ცახტზე მხოლოდ ქურყნთას მემკვიდრემ შეიძლება დაიკავოს მისი ადგილი თარხუნთასას ცახტზე, ის არ უნდა გადავიდეს სხვის ხელში. თუ არ მოიძებნება მამაკარი მემკვიდრე, მაშინ

ქრუნთას ასულის შთამომავლობაში უნდა მოიძებნოს. იმ შემთხვევაშიც კი, როცა ის უცხო ქვეყანაშია, ის უნდა დაბრუნდეს და დაიკავოს თარხუნთასას ტახტი.

§21. უკეთუ თუთხალიას რომელიმე მემკვიდრე დაიკავებს ხათის ტახტს, და ის გასაჭირში იქნება, ყოველი ქრუნთას მემკვიდრე, რომელიც დაიკავებს თარხუნთასას ტახტს, უნდა დაეხმაროს მას. როგორც ქრუნთა იწავდა თუთხალიას, შემდგომში მისმა მემკვიდრეებმაც ასევე უნდა დაიყვან თუთხალიას მემკვიდრენი. ასევე თუთხალიას მემკვიდრეებმაც უნდა დაიყვან ქრუნთას მემკვიდრენი და დაიყვან ისინი მოკვლისა და ტახტიდან ჩამოგდებისაგან. თუ თუთხალიას მემკვიდრე გასაჭირში ჩავარდება და უარს იტყვის ხათში მეფობაზე, ქრუნთას მემკვირემ უნდა წამოიხსოს ომი ახალი ხათის მეფის წინააღმდეგ და არ გახდეს მისი ქვეშემრდომი!

§22. მამაჩემმა, ხათუსილიმ, გამოაგზავნა ფეხოსანი და წახეხოსანი ლაშქარი მდინარე ხილარის მინაზე, რომელსაც იერიში ჰქონდა თქვენზე მოჭანილი, და მეც, ჩემმა უდიდებულესობამ, დიდმა მეფემ, იგივე განვახორციელე. და მომავალში მხოლოდ მის 100 ფეხოსან მეომარს შეეძლება წასვლა ხეთების საომარ ლაშქრობაში; ჭარი არ უნდა ნავიდეს შეიარაღებული. როდესაც ისინი მოიხმობენ მათ ჭარებს, მათ უნდა გამოიყვანონ 100 მეომარი. მას არ აქვს საეჭლე ვალდებულებები, მაგრამ თუ ვინმე თანასწორი წამოვა

ხეთების მეფის წინააღმდეგ, ან თუ ჩემი უდიდებულესობა წამოვა ქვედა სამეფოდან ამ მხარეს, მათ უნდა გამოუძვან 200 მეომარი. მაგრამ, მათ არ უნდა შეასრულონ სასაზღვრო სამსახური.

§23. ხოლო, იმის მიუხედავად, რომ მთელი მინა მას ეკუთვნის და ის მთლიანად ქმნის მის წინა სასაზღვრო ადგილებს, თუ ის მოთხოვს დახმარებას, არავინ არ უნდა გაუწიოს დახმარება მდინარე ხილარიას სამეფოს. არ იქნება არანაირი ხარკი ხეთებისგან, ხუვანთსუვანთას მთიან რაიონში, ქიუყვანთას მინებზე, ჰურნიამში, იქსუვანთასა ან ფითასსას მინაზე - ყველა მინაზე საერთოდ - და იმაზე, რომელიც ეკუთვნის ჭექა-ქუხილის ღვთაებას, ქალაქ ფარსას ღვთაებას, ქალაქ ინვითას იშთარს, სანქთუარის მარადიულ კლდეს, თარხუნთასას მეფეს. დახმარება არ უნდა სთხოვო მათ. არ აქვს მნიშვნელობა, რა მოვალეობებს ეხება ეს, არავინ არ უნდა მიმართოს მათ. მე მათ სამუდამოდ გავათავისუფლებ თარხუნთასას ღვთაებათა მოვალეობების შესრულებისაგან.

§24. მომავალში არავინ არ უნდა შეეცვალოს ის, რაც მისცა მამაჩემმა ქურსუნთას, ის, რაც მე, ჩემმა უდიდებულესობამ, მივეცი მათ, ან ხელშეკრულება, რომელიც დავდეთ მასთან. როდესაც მე, ჩემმა უდიდებულესობამ, შევამოწმე ხარკი და ხელშეკრულების ვალდებულებები, რომლებიც ეკისრებოდა თარხუნთასას მეფეს, ისინი ზედმეტად მძიმე აღმოჩნდა მისთვის. ღვთაებანი, რომლებიც არსებობენ თარხუნთასაში,

ეხმარებინან ხათყას, არინას და რიფაღანდას ღვთაებებს, რომლებიც მამაჩემმა მისრა ქურყნთას და რომლებიც მე მივეყრი მას - რადგან ის განანესები მიძიეა შესასრულებლად - მე შევამყრე ისინი ჭეჭა-ქუხილის ღვთაების, შარუმმას და თარხუნთასას ყველა ღვთაებისათვის, მე ისინი გავათავისუფლე. არავინ არ უნდა ნაილოს რამე მისგან და არ უნდა დააკისროს ხარკი. არინას მზის ღვთაებები და ხეთების ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება ნაართმევს ჭახტს ნებისმიერ ხეთელ მეფეს, რომელიც ჩამოაგდებს თარხუნთასას ჭახტიდან ქურყნთას მემკვიდრეს, ან იმას, ვინც მას ჩამოაქვეითებს ან მონაწილეობას მიიღებს მათ მოკვლაში; ან ნაართმევს იმას რაე მას მისრა მამაჩემმა ან მე, ჩემმა უდიდებულესობამ, არ შეეწვლის ამ ფირფიტის ერთ სიტყვასაე კი.

25. მათ უნდა დაიყვან, ისმინონ და იყვნენ მონმეები: სამოთხის მზის ღმერთი, მზის ქაღღვთაება არინა, ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, ხათის ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, მეომართა ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, ხისამაფას ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, რიფაღანდას ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, ნერიქის ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, ალეპოს ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, უდას ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, ქერყვათნას ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, სამყხას ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, საფინყვას ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, ძლიერებით აღსავსე ჭეჭა-ქუხილის ღვთაება, ეღვის ღმერთი, ლულყუთასი, ხათის მზრუნველი ღვთაება,

აიღლა, ქარჩი, ხაფანთაღია, სოფლებს მზრუნველი ღმერთი, ნადირობის მზრუნველი ღმერთი, რითარია, შარჟმა, უღას ხებათი. ქიწყვათნას ხებათი, სამუხას იშთარი, სოფლებს იშთარი, ლავაწანთიას იშთარი, ნინევეხის იშთარი, ხაჭარინას იშთარი, ნინათა, ქულითა, მთვარის ღმერთი, ფიწების მეფე, ფიწების დედოფალი, არუსნას ღვთაება, ზრძოლის ღმერთი, ხათის ზრძოლის ღმერთი, იღაიას ზრძოლის ღმერთი, არზიას ზრძოლის ღმერთი, იარი, ზაფანა, ხურმას ხანთითასუ, ლეღვანი, მთებში მუხოვრებთა ღვთაებანი, დაქირავებული ღვთაებანი, მამრობითი და მდედრობითი სქესის ღვთაებები, ზიერა, მინა, დიდი ზღვა, მთები, მდინარეები, ხათისა და თარხუნთასას ნყაროები. და თუ შენ, ქურუნთა, არ დაუკვირდები ფირფიჭაზე მოქემულ სიჭყვებს, არ დაირავ ჩემს დიდებულებას და მომავალში ჩემი შთამომავლების დიდებულებას, ან თუ მოგინდება შენივე სურვილით ხათის ქვეყნის მეფობა, ან თუკი ვინმე მე ან ჩემს შთამომავლებს მოგვაყენებს ზიანს და შენ მათ მიმართ იქნები კეთილგანწყობილი და არ შეებრძოლები, მაშინ შენ ეს ღვთაებრივი ფიერი ამოგწყვეტს შენს შთამომავლობასთან ერთად. მაგრამ, თუკი შენ, ქურუნთა, შეისმენ იმ სიჭყვებს, რაჟ ნერია ფირფიჭაზე და მოგინდება ჩემი და ჩემი შთამომავლების დაწვა, მაშინ ღვთაებანი კეთილად განენყოზიან შენს მიმართ და შენ იუხოვრებ დიდხანს ჩემი მფარველობის ქვეშ.

§26. საფიწარი ღვთაებანი განრისხდებიან მასზე, ვინც შერვლის ფირფიცის ერთ სიტყვარ კი, ასევე ზიანს მოუტანს ქსრუნთას, ნაართმევს მას მინემს ან იმას, რაჲ მე ვუბოძე საჩუქრად. სამომავლოდ არავის აქვს უფლება ნაართვას ქსრუნთას შთამომავლებს ის, რაჲ მე ვაჩუქე თარუხანთას მეფეს და ასევე არავის აქვს უფლება, შერვალოს ჩემს მიერ დანესებული საზღვრები. დიდებულ მეფესაჲ კი არ აქვს უფლება რომ მიისაკუთროს, ან აჩუქოს საკუთარ ვაჟიშვილს ან ნებნსმიერ შთამომავალს. არავის აქვს სამართლებრივად შეკამათების უფლება. მომავალში, ქსრუნთას შთამომავლობა მარტო გაუძღვება ქვეყნის მართვას. საფიწარი ღვთაებანი ამონყვეტენ მას და მის მთელ შთამომავლობას, ვინც ზიანს მიაყენებს თარუხანთასაჲს მმართველს.

§27. მწერალმა ხალომა-წითიმ, ლუფაქის ძემ, უქიას ქალაქიდან, დანერა ეს ფირფიცა თავას ქალაქში შემდეგი ადამიანების თანდასწრებით: უფლისწული ნერიქაილი; ხყურია - სამეფო დაჯვის მმართველი; უფლისწული ქურაქურა; ინითეშუზი - ქარხემიშის მეფე; მასთური - სეხას მღინარის ქვეყნის მეფე; შაუშგა-მყვა - მეფის სიძე; უფარა-მყვა - ანთყვასალი; თათმარუ - მარჩენა შვიარაღებული ჭარნების სარდალი; უფლისწული ეხლი-შარუმა; აბა-მყვა - მეეჭლეების უფროსი; უფლისწული ხაშმი-შარუმა; უფლისწული თაქი-შარუმა; უფლისწული ეკრი-შარუმა; ალალიმი - ათასეულის უფროსი

ზედამხედველი: ალანთალი - მირას მეფე; ბენთეშინა - ამურუს მეფე; სახურუსუვა - ხის ფირფიტებზე მწერალთა ზედამხედველი; ხათუსა-ქურსთა - სარდალი; ურა-თარხუნთა - ძეგლებების მეთაური; სარდალი ხურსანია; ზუზუფა - მეტინიზების ზედამხედველი; სალიქა - მარჯვენა შიარალეზული ჯარების სარდალი; თაფა-წითი - ათეულის ზედამხედველი; თუთუ - სანყობის უფროსი; ვალვა-წითი - მწერალთა უფროსი; ქამალია - გადამწერი და მზარეულთა უფროსი; ნანიჩი - გადამწერთა უფროსი და სამეფო კარის ეზოსმოდვარი; ასევე, სარდღღებისა და ათასობით კეთილშობილი ზედამხედველის და მთელი სამეფო ოჯახის თანდასწრებით.

§28. ეს დოკუმენტი დამზადდა 7 წლად და დაბეჭდილია მზის ქალღმერთის არინასა და ხათის ჭეჭა-ქუხილის ღვთაების ბეჭდებით. ერთი ფირფიტა განთავსებულია ქალღმერთ არინას თანდასწრებით, მეორე - ხათის ჭეჭა-ქუხილის ღვთაების; მესამე - ლელვანის თანდასწრებით; მეოთხე - ქიწყვანთას ხეზათის თანდასწრებით; მეხუთე - მეხის ჭეჭა-ქუხილის ღვთაების თანდასწრებით; მეექვსე - წითხარიას თანდასწრებით და თარხუნთასას მეფე ქურსთას აქვს კიდევ ერთი ახუ მიშვიდე ფირფიტა თავის სასახლეში.

ბ. ქიჩუვათნა

თუთხანლია I/II?–სა და ქიჩუვათნელი ფადათიშუს ხელმეკრულოება

CTH 26: KUB 34.1 + 1815/c + 1818/c.

§ 1. უკეთუ დიდი მეფის ქვეშევრდომი თავის ბაჭონის წინააღმდეგ აღდგება და ქიჩუვათნას ქვეყანაში გადავა, მაშინ დიდი მეფე კარს გაქრუულს უკან დანეცს და ასე ზრძანებს: „იგი ჩემს წინააღმდეგ აღდგა. მე იგი უნდა დავაზრუნო!“ – უკეთუ ეს ზრალეულოზა მართალია, გაქრუული უნდა დავაზრუნონ. ხოლო უკეთუ გაქრუული უარყოფს ამას და განაჩხადებს: „მე თვითონ არ ავტანყებულოვარ მის წინააღმდეგ“ – მისი სიჭყვა რუსა. რადგან ეჭვგარეშეა, რომ ფადათიშუ ხეთებთან სარგებლოზს დიდი ნდობით, მას შეუძლია მოითხოვოს დაფიქრება და დაიფიქროს ამის შესახებ, და გაქრუული უნდა დავაზრუნონ.

§ 2. უკეთუ ფადათიშუს ქვეშევრდომი თავისი ბაჭონის წინააღმდეგ აღდგება და გადავა ხათის ქვეყანაში, მაშინ ფადათიშუ გაქრუულს უკან დანეცს მღევარს და ასე ზრძანებს: „იგი ჩემს წინააღმდეგ აღდგა. მე მას დავაზრუნებ!“ უკეთუ ეს ზრალეულოზა მართალია, გაქრუული უნდა დავაზრუნონ, ხოლო უკეთუ გაქრუული ამას უარყოფს და განაჩხადებს: „მე თვითონ

არ ავჯანყებულვარ მის წინააღმდეგ“ – მისი სიტყვა წრუა. რადგან ეჯგვარება, რომ დიდი მეფე ქრისტიანულად აღზრდილი ნდობით სარგებლობს, მათ შეუძლიათ მოითხოვონ დაფიქრება და (მეფემ) დაიფიქროს და გაქრული უკან უნდა დააბრუნონ.

§ 3. უკეთეს დიდი მეფე გაუგზავნის ან თავის ვაჟს ან თავის ქვეშევრდომს ფადათიშუს, ფადათიშუმი მას ზიანი არ უნდა მიაყენოს. ხოლო თუ ფადათიშუ გამოუგზავნის დიდ მეფეს თავის ვაჟს ან ქვეშევრდომს, დიდმა მეფემ ზიანი არ უნდა მიაყენოს მას.

§ 4. უკეთეს დიდი მეფის ქვეშევრდომი აუჯანყდება ხათის ქვეყანაში მყოფ თავის ბატონს და ფადათიშუ შეიჭობს ამის შესახებ, მან უნდა ამჩნოს დიდ მეფეს. უკეთეს ფადათიშუს ქვეშევრდომი აუჯანყდება ქრისტიანულ ქვეყანაში მყოფ თავის ბატონს, და დიდი მეფე შეიჭობს ამის შესახებ, მან უნდა ამჩნოს ფადათიშუს.

§ 5. უკეთეს დიდი მეფის ქვეყნის მოსახლეობა, ქალღმერთის, ქონების, წვრილფეხა და მსხვილფეხა საქონლის ჩათვლით, გაიქრება და გადავა ქრისტიანულ ქვეყანაში, ფადათიშუმი უნდა შეიპყროს ისინი და დააბრუნოს დიდ მეფეს. ხოლო უკეთეს ფადათიშუს ქვეყნის მოსახლეობა, ქალღმერთის, ქონების, წვრილფეხა და საქონლის ჩათვლით გაიქრება და გადავა ხათის ქვეყანაში დიდმა მეფემ უნდა შეიპყროს ისინი და დააბრუნოს ფადათიშუს.

§ 6. უკეთეს ვინმე ხეთელი მრდარად განაწხადებს: ქვეყნის მოსახლეობა, ქალღმერთის, მათი ქონების ჩათვლით,

გაიქრა და გადავიდა ქრეცვანას ქვეყანაში, ხოლო ქვეყნის მოსახლეობა, ქალების ჩათვლით, არავითარ შემთხვევაში არ გაქრულა, მაგრამ, თუ მართლაც არის ვინმე ქვეყანაში, ვინც მთესველია, რადგან ფადათიძე უკვვარეშა, რომ ხეთებთან სარგებლობს დიდი ნდობით, მას შეუძლია მოითხოვოს დაფიქრება და დაიფიქროს ამის შესახებ, და ქალი უნდა დააბრუნონ. ხოლო უკეთუ ვინმე ქრეცვანელი მუდარად განაწხადებმს: ქვეყნის მოსახლეობა, ქალების, მათი ქონების ჩათვლით, გაიქრა და გადავიდა ხათის ქვეყანაში, ხოლო ქვეყნის მოსახლეობა, ქალების ჩათვლით, არავითარ შემთხვევაში არ გაქრულა, მაგრამ თუ მართლაც არის ვინმე ქვეყანაში, ვინც მთესველია, რადგან დიდი მეფე უკვვარეშა, რომ ქრეცვანელებთან სარგებლობს დიდი ნდობით, მას შეუძლია მოითხოვოს დაფიქრება და დაიფიქროს ამის შესახებ, და ქალი უნდა დააბრუნონ.

§ 7. უკეთუ ნახირი ხათის სამეფოდან ქვემოთ ჩავა, ქრეცვანას მოსაზღვრე მხარეში, თუ მათ შორის არის ქურდი და მოიპარავს რამეს, მან ორმაგად უნდა აუნაზღაუროს დაზარალებულის და გადაუხადოს ორდაათი შაკელი ვერცხლით. უკეთუ იგი.. არ გადაიხდის, მაშინ იგი ნამდვილად ქურდია და უნდა უკეთუ... არა, ნახირი გადაეყრება ქურდს და იგი უნდა მოკლან.

§ 8. უკეთუ ნახირი ხათის სამეფოს საზღვარს გადმოლახავს ქრეცვანას ქვეყნიდან, თუ მათ შორის არის ქურდი და მოიპარავს რამეს, მან ორმაგად

უნდა აუნაზღაუროს თავის მსხვერპლს და გადაუხადოს
ოჯდაათი შუკელი ვერცხლით. უკეთუ იგი.. არ გადაიხდის,
მაშინ იგი ნამდვილად ქურდია და უნდა უკეთუ...
არა, ნახირი გადაეცემა ქურდს და იგი უნდა მოკლან.

§ 9. უკეთუ ხეთელი ამგერემს ქიწყვანელს
პრინჯაოს შუშს, პრინჯაოს დანას, პრინჯაოს რულოს...

თუთხალია I/II-სა და ქირუყვანელი შუნაშურას ხელშეკრულეზა

CTH 131: KUB 36.127

§ 1. თუთხალიას ზეჟედი, დიდი მეფისა, ხათის ქვეყნის მეფისა. როდესაჲრ შუნაშურასთან ... მათ შეფიყრეს ერთმანეთს და ხელშეკრულეზა დადეს ერთმანეთთან.

§ 2. უნინ, ზაზუაჩემის დროს, ქირუყვანა ხათის მფლოზნელოზაში შედიოდა. მაგრამ შემდეგ, ქირუყვანას ქვეყანამ თავი გაითავისუფლა ხათის ქვეყნისგან და შეუდგა ხურის ქვეყანას.

§ 3. როდესაჲრ ისუვას ქვეყნის ხალხმა, ჩემი დიდებულეზის ქვეშევრდომეზმა, მჭროზა დაუნყეს ჩემს დიდებულეზას, ჩემმა დიდებულეზამ ზრძოლა გააჩადა მათ ნინააღმდეგ. მე გავიმარჯვე ისუვას ქვეყანაზე და ისუველეზი გაექრენ ჩემს დიდებულეზას. ისინი ქვემოთ ჩავიდნენ ხურის ქვეყნისაკენ. მე, ჩემმა უდიდებულესოზამ, ხურის ქვეყნის მმართველს შევუთვალე: „ღამიზრუნე ჩემი ქვეშევრდომეზი!“ მაგრამ ხურის მმართველომა ასე შემოუთვალა ჩემს დიდებულეზას: „არა!“

§ 4. „ამ ქალაქეზის მოსახლეოზა ადრე, ზაზუაჩემის დროს მოვიდა ხურის ქვეყნად და დასახლოდა ქალაქში შემდეგ ისინი მართლარე ნავიდნენ ლჭოლოვილეზად ხათის ქვეყანაში. ახლა კი, ზოლოსდაზოლოს, ფარამ თავისი ზავა იპოვნა. ისინი საზოლოოოდ მოვიდნენ ჩემს

ქვეყანაში“.

§ 5. ხურის მმართველმა არ დაუბრუნა ჩემი ქვეშევრდომები ჩემს დიდებულებას, მაგრამ გამოაგზავნა ფეხოსანი და წებნოსანი ლაშქარი. ჩემი არყოფნის დროს მათ გაძარცვეს ისუვას ქვეყანა. მათ ხურის ქვეყანაში წაასხეს ტყვეები, მსხვილფეხა და წვრილფეხა საქონელი, რომლებიც შეიპყრეს, იმ დროს, როდესაც ჩემი დიდებულება სხვაგან იზრძოდა სხვა მჭრის წინააღმდეგ.

§ 6. ხურის მმართველმა დაარღვია ფირი, ასე რომ, ჩემმა დიდებულებამ ასე შევუთვალე ხურის მმართველს: „ როგორ იქნებოდა, რომელიმე ქვეყანას ზურგი რომ შეექრია ხურის მმართველისათვის და ხათის ქვეყანას შედგომოდა?“ ხურის მმართველმა ასე შემომიხვალა: „ზუსტად ასევე!“

§ 7. ახლა ქორყვათნელი ხალხი ხეთების წახირი გახდა და აირჩია თავისი ზაგა. მათ თავი გაითავისუფლეს ხურიტების მმართველისაგან და ჩემს დიდებულებას შემოუბრუნდნენ. ხურის მმართველმა შესწოდა ხათის წინააღმდეგ და მან შეწოდა ქორყვათნას ქვეყნის წინააღმდეგ.

§ 8. ქორყვათნას ქვეყანამ დიდად გაიხარა გათავისუფლების გამო. ახლა ხათი და ქორყვათნას ქვეყანა მართლაც გათავისუფლდნენ (ხურის ქვეყნის მმართველთან) დადებული ფირისაგან. მე, ჩემმა დიდებულებამ, ქორყვათნას ქვეყნის მოსახლეობას თავისუფლება მივანიჭე.

§ 9. ხურიტები შუნაშურას ქვეშევრდომს უწოდებენ,

ხოლო ჩემმა დიდებულებამ იგი ნამდვილ მეფედ აქცია. შუნაშურას შეუძლია ეახლოს მის უდიდებულებას და ამაყად შეხედოს მას სახეში. როგორც კი იგი მისი უდიდებულებას ეახლება, მისი უდიდებულების დიდებულები (ფეხზე ადგებიან) თავიანთი ადგილებიდან. ვერავინ ვერ იქნება ღამჯღარი მის წინაშე. როგორც კი (მოისურვებს), შეუძლია უკან დაბრუნდეს ქიყყანას ქვეყანაში.

§ 10. როგორც კი მისი უდიდებულებამ მოიხმომს მას თავისთან: „მეახლე!“ – უკეთუ მას არ უნდა მოსვლა, თავის რომელი ვაჟიშვილსაუ იგი გადანყვეჭს, ის უნდა ეახლოს მის უდიდებულებას. მაგრამ მან არ უნდა უხადოს ხარკი მის უდიდებულებას.

§ 11. მისმა უდიდებულებამ, დიდმა მეფემ, არ უნდა გამოუჩადოს ომი შუნაშურას და არ უნდა განენყოს მის მიმართ მჭრულად. როგორც მისი უდიდებულებამ იწავს საკუთარ თავსა და მინას, მან ასევე უნდა დაიწვას შუნაშურა და მისი ქვეყანა. მისმა უდიდებულებამ უნდა დაიწვას შუნაშურას ის ვაჟი, რომელსაუ შუნაშურა თავის მემკვიდრედ გამოაჩებადებს.

§ 12. შუნაშურამ, დიდმა მეფემ, არ უნდა გამოუჩადოს ომი მის უდიდებულებას, არუ მჭრულად არ უნდა განენყოს მის მიმართ. როგორც შუნაშურა იწავს საკუთარ მინასა და თავს, მან ასევე უნდა დაიწვას მისი უდიდებულებამ და მისი ქვეყანა. შუნაშურამ უნდა დაიწვას მისი უდიდებულების ის ვაჟი, რომელსაუ

მისი უფიდეზულესობზ თავის მექვიდრედ გომოარზბადებს.

§ 13. უკეთუ ვინმე ომს გომოურზბადებს მის უფიდეზულესობზს, მის უფიდეზულესობზს შეუძლია ისე მოექრეს მას, როგორც მოესურვეზ. უკეთუ მტერი ხათის ქვეყანაშია ღა უკეთუ მან ალყა შემოარტყა ქალაქს, ვინაიდან იგი მისი უფიდეზულესობზის მტერია, იგი ასევე უნდა იყოს შუნაშურას (მტერი).

§ 14. უკეთუ ხეთი შეიპრობს ამ მტერს, მას მოკლავენ, უკეთუ მას შუნაშურას გადასრემენ, მან უნდა მოკლას იგი. შუნაშურა მშვიდობაში უნდა იყოს ხათისთან. უკეთუ მისი უფიდეზულესობზა შუნაშურას დახმარებზს თხოვს, ... ტახტზე. (უკეთუ ხეთები არ მოკლავენ მტერს) ან არ გადასრემენ მას შუნაშურას, შუნაშურამ, რამდენადარ შეუძლია, უნდა შეუჭიოს ...

§ 15. უკეთუ ვინმე (ალუდგებზ) შუნაშურას ღა იგი შეიპრობს მას, შუნაშურა უნდა მოექრეს მას, როგორც ჩათვლის მარტებულად. უკეთუ მტერი ქირყვანას ქვეყანაში (შევა), უკეთუ მან დაიპრო ან ალყა შემოარტყა ქალაქს, თუ იგი შუნაშურას მტერია, იგი ასევე იქნება მისი უფიდეზულესობზის მტერი.

§ 16. უკეთუ ქირყვანას ქვეყნის ხაღხი ხელთ იდგებს მტერს, მათ უნდა მოკლან იგი. უკეთუ ისინი მას მისი უფიდეზულესობზს გადასრემენ, მან უნდა მოკლას იგი. მისი უფიდეზულესობზა მშვიდობაში უნდა იყოს ქირყვანას ქვეყანასთან.

§ 17. უკეთუ შუნაშურა შველას სთხოვს მის

უდიდებულესობას, მან უნდა დაადგინოს იგი ტახტზე. უკეთუ ქირუვათნას ქვეყნის ხალხი არ მოკლავს მტერს ან არ გადასრემს მას მის უდიდებულესობას, რომ მან მოკლას იგი, მისი უდიდებულესობა უნდა მტრულად განენიოს ქირუვათნას ქვეყნის წინააღმდეგ, რამდენადაც შეძლებს.

§ 18. უკეთუ ვინმე, ან ერთი კარი ან ქალაქი, მისი უდიდებულესობის წინააღმდეგ აჯანყებას მოაწყობს, მუნაშურამ ამის შესახებ უნდა შეატყობინოს მის უდიდებულესობას მაშინვე, როგორც კი გაიგებს ამ ამბავს.

§ 19. უკეთუ ვინმე, ან ერთი კარი ან ქალაქი, აჯანყებას მოაწყობს და ომს გამოუჩნდება მუნაშურას, მისმა უდიდებულესობამ უნდა შეატყობინოს მუნაშურას მაშინვე, როგორც კი გაიგებს ამ ამბავს.

§ 20. უკეთუ რომელიმე სხვა ქვეყანა ომს დაიწყებს მისი უდიდებულესობის წინააღმდეგ, მუნაშურამ უნდა შეატყობინოს ამის შესახებ მის უდიდებულესობას, როგორც კი გაიგებს ამ ამბავს.

§ 21. უკეთუ რომელიმე სხვა ქვეყანა ომს დაიწყებს მუნაშურას წინააღმდეგ, მისმა უდიდებულესობამ უნდა შეატყობინოს ამის შესახებ მუნაშურას, როგორც კი გაიგებს ამ ამბავს.

§ 22. უკეთუ მისი უდიდებულესობის ქვეყნის რომელიმე ქალაქი ომს დაიწყებს, ვინაიდან იგი მისი უდიდებულესობის მტერია, ასევე უნდა იყოს მუნაშურას

მტერი, მათ მხარდამხარ უნდა იზრძოლონ.

§ 23. შუნაშურამ უნდა წამოიღოს იმ ქალაქის ნადავლი, წამოიყვანოს ტყვეები და ლაშქარი, რომელსაჲ დაიპყრობს. ვერავინ ვერ განიკითხავს მას.

§ 24. ხოლო მისმა უფიდებულესობამ უნდა წამოიღოს იმ ქალაქის ნადავლი, წამოიყვანოს ტყვეები და ლაშქარი, რომელსაჲ დაიპყრობს. ვერავინ ვერ განიკითხავს მას. ხოლო ქალაქი დარჩება მისი უფიდებულესობის მფლობელობაში.

§ 25. და უკეთუ შუნაშურას ქვეყნის რომელიმე ქალაქი ომს დაიწყებს, ვინაიდან იგი შუნაშურას მტერია, ასევე უნდა იყოს მისი უფიდებულესობის მტერი, მათ მხარდამხარ უნდა იზრძოლონ.

§ 26. შუნაშურამ უნდა წამოიღოს იმ ქალაქის ნადავლი, წამოიყვანოს ტყვეები და ლაშქარი, რომელსაჲ დაიპყრობს. ვერავინ განიკითხავს მას.

§ 27. ხოლო მისმა უფიდებულესობამ უნდა წამოიღოს იმ ქალაქის ნადავლი, წამოიყვანოს ტყვეები და ლაშქარი, რომელსაჲ დაიპყრობს. ვერავინ ვერ განიკითხავს მას. ხოლო ქალაქი დარჩება შუნაშურას მფლობელობაში.

§ 28. უკეთუ რომელიმე ქვეყანა ომს დაიწყებს მისი უფიდებულესობის წინააღმდეგ, ხოლო ის ქვეყანა შუნაშურას ფირის ქვეშაა, მისმა უფიდებულესობამ უნდა მოსთხოვოს ლაშქრით დახმარება შუნაშურას და შუნაშურა უნდა დაეხმაროს მას.

§ 29. უკეთუ შუნაშურა შეამზადებს ლაშქარს და

ზრძანებს: გაუძევი ლაშქარს მტრის წინააღმდეგ, მაშინ მისი უდიდებულესობა გაუძღვება ლაშქარს. უკეთუ იგი ამას არ იტყვის, მაშინ ლაშქარი დარჩება მისი ქვეყნის დასაწავად.

§ 30. უკეთუ ის გაუძღვება ლაშქარს მტრის წინააღმდეგ, მისი უდიდებულესობის ლაშქარი თან ნაიყვანს დამარცხებული ლაშქრიდან დატყვევებულ მეომრებს. მუნაშურას ლაშქარი თან ნაიყვანს ტყვეებს, რომლებსაჲც ისინი დაამარცხებენ.

§ 31. უკეთუ რომელიმე ქვეყანა ომს დაუწყებს მუნაშურას, ხოლო ის ქვეყანა მისი უდიდებულესობის ფირის ქვეშაა, მუნაშურამ უნდა მოთხოვოს მის უდიდებულესობას დახმარება და მისი უდიდებულესობა უნდა დაეხმაროს მას.

§ 32. უკეთუ მისი უდიდებულესობა მოამზადებს ლაშქარს და ზრძანებს: გაუძევი ლაშქარს მტრის წინააღმდეგ, მაშინ მუნაშურა გაუძღვება ლაშქარს. უკეთუ იგი ამას არ იტყვის, მაშინ ლაშქარი დარჩება მისი ქვეყნის დასაწავად.

§ 33. უკეთუ ის გაუძღვება ლაშქარს მტრის წინააღმდეგ, მუნაშურას ლაშქარი თან ნაიყვანს ტყვეებს, რომლებსაჲც ისინი დაამარცხებენ. მისი უდიდებულესობის ლაშქარი თან ნაიყვანს ტყვეებს, რომლებსაჲც ისინი დაამარცხებენ.

§ 34. უკეთუ მნიშვნელოვანი მუქარა გაისმება მისი უდიდებულესობის წინააღმდეგ, ხოლო მტერი შემოვა

მის ქვეყანაში ჯარით, უკეთეს მუნაშურას დრო ექნება, მენ, მუნაშურა, მენს ლაშქართან ერთად გამოეშურე ჩემს დასახმარებლად. უკეთეს მენ დაკავებული იქნები რაიმეთი, მენი ლაშქრის მეთაურად გამოგზავნე მენი ვაჟი. გამოეშურე ჩემს დასახმარებლად!

§ 35. უკეთეს მნიშვნელოვანი მუქარა გაისმება მუნაშურას წინააღმდეგ, ხოლო მჭერი შემოვა მის ქვეყანაში ჯარით, უკეთეს ჩემს უდიდებულესობას დრო ექნება, მე, ჩემი უდიდებულესობა, ჩემს ლაშქართან ერთად გამოვეშურები მენს დასახმარებლად. უკეთეს მე დაკავებული ვიქნები რაიმეთი, გამოგზავნი დიდებულებს ჩემი ლაშქრის მეთაურად.

§ 36. უკეთეს ვინმე დაინყებს ომს ჩემი უდიდებულესობის წინააღმდეგ, იგი ასევე იქნება, რა თქმა უნდა, მუნაშურას მჭერი. მუნაშურა, რა თქმა უნდა, მხარს დამიჭერს. ჩვენ ერთად ვიბრძოლებთ.

§ 37. უკეთეს ვინმე დაინყებს ომს მუნაშურას წინააღმდეგ, იგი ასევე იქნება, რა თქმა უნდა, მენი უდიდებულესობის მჭერი. მენი უდიდებულესობა, რა თქმა უნდა, მხარს დამიჭერს (!). ჩვენ ერთად ვიბრძოლებთ.

§ 38. მე, მუნაშურამ, უნდა მოვძებნო ის, ვინც აჯანყებას დააპირებს მენი უდიდებულესობის წინააღმდეგ.

§ 39. და მენ, მენო უდიდებულესობავ, უნდა, რა თქმა უნდა, მოძებნო ის, ვინც აჯანყებას დააპირებს მუნაშურას წინააღმდეგ.

§ 40. მომავალში, ხათის ქვეყანამ, რა თქმა უნდა, არ უნდა ჩაიფიქროს ზოროჭი ქრუცათნას ქვეყნის წინააღმდეგ.

§ 41. და მომავალში, ქრუცათნას ქვეყანამ, რა თქმა უნდა, არ უნდა ჩაიფიქროს ზოროჭი ხათის წინააღმდეგ.

§ 42. უკეთუ ხეთელი შეიწყობს შუნაშურას შესახებ რომელიმე მჭრისგან, მან უნდა შეაწყობინოს შუნაშურას.

§ 43. და უკეთუ ქრუცათნელი შეიწყობს მისი უდიდებულესობის შესახებ რომელიმე მჭრისგან, მან უნდა შეაწყობინოს მის უდიდებულესობას.

§ 44. უკეთუ მისი უდიდებულესობა მარნეს გაუგზავნის შუნაშურას, შუნაშურამ მას არავითარ შემთხვევაში არ უნდა აწყენინოს. მან იგი არ უნდა შეზოგოს ჭადოსნური მყენარის საბელით.

§ 45. უკეთუ შუნაშურა გაუგზავნის თავის ვაჟს ან მარნეს მისი უდიდებულესობას, ან უკეთუ თავად შუნაშურა ეახლება, მისმა უდიდებულესობამ მას არ უნდა აწყენინოს. მან იგი არ უნდა შეზოგოს ჭადოსნური მყენარით.

§ 46. ხათი და ქრუცათნას ქვეყანა უნდა გაერთიანდნენ. მათ უნდა აყრილებლად ჰქონდეთ მეგობრული ურთიერთობა ერთმანეთთან.

§ 47. შემდგომ: უკეთუ რომელიმე ქალაქი ხურის ქვეყნისა გამოწვევს შუნაშურას ქალაქებისკენ, ჩვენ გვერდგვერდ უნდა შევეზრძოლოთ ხურის მმართველს

მის რომელიმე ქალაქში.

§ 48. ჩემი უფიდეზულებობის ლაშქარმა უნდა ხელთ იგდოს ტყვეები, რომლებსაც ისინი დაამარცხებენ და მუნაშურას ლაშქარმა უნდა ხელთ იგდოს ის ტყვეები, რომლებსაც ისინი დაამარცხდნენ. მე, ჩემმა უფიდეზულებობამ, იმ ქალაქის ტერიტორია მუნაშურას უნდა ვადმოგვრე. მე, ჩემმა უფიდეზულებობამ, ჭეშმარიტად უნდა ვავაფართოვო შენი ქვეყანა.

§ 49. რაე შეეხება ხურის ქვეყნის იმ ქალაქებს, რომლებსაც დავიპყრობთ: მე, ჩემი უფიდეზულებობა, ყველაფერს მივითვისებ, რასაც, მე, ჩემი უფიდეზულებობა, ვიძახებ. და მივრემ მუნაშურას ყველაფერს, რასაც იგი იძახებ. მომავალში ქრეყანას ქვეყანა აღარანდროს დაუბრუნდება ხურის ქვეყანას.

§ 50. შემდგომ: ყუთუ ხურის მმართველი შეიტყობს, რომ მუნაშურამ თავი გაითავისუფლა მისი ქვეშევრდომობისაგან და შემობრუნდა ჩემი უფიდეზულებობისაკენ, ყუთუ მე ხურის მეფე ძღვენს მომართმევს მუნაშურას გამო, მე, არ მივიღებ მის ძღვენს.

§ 51. ყუთუ ხურის მეფე უარს იტყვის მუნაშურაზე და ასე განაჩხადებს: ქრეყანას ქვეყანა ეკუთვნის შენს უფიდეზულებობას, მე უკანონოდ ვთვლი ჩემს ურთიერთობას ქრეყანას ქვეყანასთან...

§ 52. ყუთუ ხურის მეფე დაიფიქრებს და ასე ბრძანებს: უნდა მივართვათ ერთმანეთს ძღვენი, მაგრამ

ხურის მეფე არ იტყვის უარს შუნაშურაზე, მე, არ მივიღებ ამ ძღვენს.

§ 53. ...

§ 54. მე არასდროს არ დავუბრუნებ ხურის მეფეს ხურის მიწას, რომელიც შუნაშურამ დაიკავა, არც ვაჭრებს, არც ქალაქ ურუსას მარხოვრებლებს. უკეთუ მომავალში, ხურის მმართველი თავმდაბლად მთხოვს (მათ დაბრუნებას), მე, ჩემი უფიფეზულობა, არ დავეთანხმები მას. ხურის მმართველმა უნდა დაიფიქროს ამის შესახებ.

§ 55. უკეთუ ეს ჩემი, ჩემი უფიფეზულობის მტერია, ის მართლაც ჩემი მტერია და ასევე შენი მტერიცაა, შუნაშურა. ეს მტერი ჩვენ ორივეს ერთად შეგვებრძოლებს.

§ 56. უკეთუ შუნაშურა ასე იტყვის: ხათის ჯარი რომ მართლა მოსულიყო ჩემს დასახმარებლად, შიში დანადგურებდა ჩემს ქვეყანაში. მიუხედავად ამისა, რამდენ ფეხოსან და წებოსან ლაშქარსაც მე შენ მოგაძველებ, ზუსტად იმდენივე ფეხოსანი და წებოსანი ლაშქარი უნდა მომაძველო.

§ 57. შემდგომ: როდესაც მე, ჩემი უფიფეზულობა, სხვა ქვეყნის წინააღმდეგ საბრძოლველად გავწევ, იქნება ეს ხურის ქვეყანა თუ არწავას ქვეყანა, შუნაშურამ უნდა მომაძველოს წებოსანთა ასეული და ათასი ფეხოსანი, რომლებიც ჩემი უფიფეზულობის ლაშქარში იქნებიან. შენ ისინი უნდა მოამარავო საკმაო საგზლით, რა მათ

უზრუნველყოფს ჩემს უფიდეზულებსობამდე მოღწევას.

§ 58. შემდგომ: ჩვენ გადავძლით უნინ შედგენილ ფირის ფირფიცას. ჩვენ აუყრილებლად ნავძლით ხურის ქვეყნის მმართველის სიტყვეზს. ჩვენ შევადგენთ ახალ ფირფიცას. შუნაშურამ არ უნდა გაუგზავნოს მარნე ხურის მმართველს და მან არ უნდა შემოუშვას ხურის ქვეყნის მარნე თავის ქვეყანაში.

§ 59. შემდგომ: იმ ფირფიცის მიხედვით, რომელიერ მე, ჩემმა უფიდეზულებსობამ გამოგიგზავნე, იმ სიტყვეზის მიხედვით, რამარ მოაღწია შენთან და მარნეს სიტყვეზით, რომელიერ შენს წინაშე ლაპარაკობდა, უკეთუ მარნეს სიტყვეზი შეესაბამება ფირფიცის სიტყვეზს, ენდე მარნეს, შუნაშურა. მაგრამ უკეთუ მარნეს სიტყვეზი არ შეესაბამება ფირფიცის სიტყვეზს, შენ, შუნაშურა, არ ენლო მარნეს სიტყვეზს და გულოთან არ მიიჭანო მისი ნათქვამი ზოროჭი სიტყვეზი.

§ 60. ზღვის მიმართულებით (მდებარე) ქალაქი ლამია ეკუთვნის მისი უფიდეზულებსობას და ქალაქი ზითურა ეკუთვნის შუნაშურას. შუაში გავვლებთ საზღვარი და მინა გაიყოფა მათ შორის. მისი უფიდეზულებსობა არ გაამაგრებს ლამიას.

§ 61. ქალაქი არუნა ეკუთვნის მის უფიდეზულებსობას. ზითურასკენ საზღვარი გავვლებთ და გაიყოფა მათ შორის. მისი უფიდეზულებსობა არ გაამაგრებს არუნას. ქალაქი სალია ეკუთვნის მის უფიდეზულებსობას და ქალაქები ზინზილუვა და ერიმა ეკუთვნის შუნაშურას.

საზღვარი გაივლება და გაიყოფა მათ შორის. მისი უფიღებულებობა გამაგრებს სალიას. ქალაქი ანამყსთა ეკუთვნის მის უფიღებულებობას და ქალაქ ზაფარასნას მთა ეკუთვნის შყნაშყრას. საზღვარი გაივლება და გაიყოფა მათ შორის. მისი უფიღებულებობა გაამაგრებს ანამყსთას.

§ 62. დიდი ხანია დადგენილია საზღვარი მათ შორის შემდგენაირად: დიდმა მეფემ ყნდა დაიკავოს ქალაქ თყრყნთასთან გავლებული საზღვარი, ხოლო შყნაშყრამ ყნდა დაიკავოს ადანას ქვეყანასთან გავლებული საზღვარი. ქალაქ ლყვანას მიმართულებით, შყნაშყრას საზღვარი გადის ქალაქ თყრფინასთან. დიდმა მეფემ ყნდა დაიკავოს ეს ადგილი ხათის მხრიდან, ხოლო შყნაშყრამ ყნდა დაიკავოს ადანას მხრიდან.

§ 63. ქალაქი სირიქა ეკუთვნის მის უფიღებულებობას და ქალაქი ლყვანა ეკუთვნის შყნაშყრას. საზღვარია შამრის მდინარე. დიდმა მეფემ არ ყნდა გადალახოს შამრის მდინარე ადანას მხრიდან, ხოლო შყნაშყრამ არ ყნდა გადალახოს შამრის მდინარე ხათის მხრიდან.

§ 64. ქალაქ ზილაფყნას მიმართულებით, შამრის მდინარეა საზღვარი. ... მიმართულებით, შყნაშყრასთვის შამრის მდინარეა საზღვარი. შყნაშყრამ არ ყნდა გადალახოს შამრის მდინარე ხათის მხრიდან, ხოლო დიდმა მეფემ არ ყნდა გადალახოს (შამრის მდინარე ადანას) მხრიდან.

გ. უგარიჭი

სუფილულოიუმა I-სა და უგარიჭელი ნიქმაღუ II-ს ხელშეკრულება

CTH 46. A. Rs. 17.340. B. Rs 17.369 A.

§ 1. ასე ამბობს მისი უდიდებულესობა, სუფილულოიუმა, დიდი მეფე, მეფე ხათის ქვეყნისა, გმირი: როდესაჲ ითურ-ადუ, მუქიშის ქვეყნის მეფე, ადუ-ნირაი, ნუსაშის ქვეყნის მეფე და აქი-თეშუბი, ნიას (ქვეყნის) მეფე მტრულად იყვნენ განწყობილები მისი უდიდებულესობის, დიდი მეფის, მათი ზაჭონის ხელისუფლების მიმართ, მათ შეაერთეს თავიანთი ჯარები: დაიპყრეს უგარიჭის ქვეყნის ქალაქები, შეავინროვეს უგარიჭის ქვეყანა, ნიქმაღუს, უგარიჭის ქვეყნის მეფის ქვეშევრდომები ტყვედ ჩაიგდეს. ააოხრეს უგარიჭის ქვეყანა.

§ 2. ნიქმაღუმ, უგარიჭის ქვეყნის მეფემ, მისწერა სუფილულოიუმას, დიდ მეფეს: "თქვენო უდიდებულესობავ, დიდო ხელმწიფევ, ჩემო ზაჭონო, მისხენი ჩემი მტრის ხელიდან! მე ვარ თქვენი უდიდებულესობის, დიდი მეფის, ჩემი ზაჭონის ქვეშევრდომი. ჩემი ზაჭონის მტერს მტრულად ვაქრევი (და) ჩემი ზაჭონის მეგობართან მშვიდობას ვამყარებ. მეფეები მჩაგრავენ მე". დიდმა მეფემ გაიგონა ნიქმაღუს სიტყვები და სუფილულოიუმამ,

დიდმა მეფემ, გაგზავნა უფლისწულები და აზნაურები ქვეით (და ეტლოსან) ლაშქართან ერთად უგარიჭის ქვეყანაში. და მათ განდევნეს მტრის ლაშქარი უგარიჭის ქვეყნიდან. (და) მათ დააზრუნეს ნიქმაღუს მისი შეპყრობილი ქვეშევრდომები, რომლებიც მათ (მტერს) ნაარხვეს. (და ნიქმაღუს), უგარიჭის (ქვეყნის მეფემ), დიდი პატივი სწა უფლისწულებს და აზნაურებს. მან მათ ვერცხლი, ოქრო, ზრინჯაო (და) მისწა. მან მიაღწია () ალაღახის ქალაქს მისი უდიდებულესობის, დიდი მეფის, მისი ზაჭონის იქ მისვლამდე და (ასე უთხრა) მის უდიდებულესობას, დიდ მეფეს, მის ზაჭონს: „ საომარ მოქმედებებში ნიქმაღუს არ) არის ჩართული და (სუფილულოიუძამ, დიდმა მეფემ) დაამონმა ნიქმაღუს (ერთგულუნა).

§ 3. ახლა სუფილულოიუძამ, დიდმა მეფემ, მეფემ ხათის ქვეყნისა დადო შემდეგი ხელშეკრულება ნიქმაღუსთან, უგარიჭის ქვეყნის მეფესთან შემდეგი (სიტყვებით): უკეთუ მომავალში ნუსაშის ქვეყნის ლტოლვილები, ან მუქიშის ქვეყნის, ან სხვა ქვეყნების ლტოლვილები შევლენ უგარიჭის ქვეყანაში და მსახურად დაუდებინან უგარიჭის მეფეს, სხვა არწერთი ქვეყნის მეფემ არ უნდა ნაიყვანოს ისინი ნიქმაღუსგან, უგარიჭის ქვეყნის მეფისგან, არც მისი ვაჟების, ან შვილიშვილებისგან, სამუდამოდ. ჩემმა უდიდებულესობამ, დიდმა მეფემ, ეს ხელშეკრულება შესასრულებლად დაადგინა.

§ 4. შემდგომში, უგარიჭის მთელი ქვეყანა, მისი

სასაზღვრო ტერიტორიებით, (მისი) მთებით, მისი მინდვრებით,

§ 5. ... ივარი-აიალის მთამდე, მთა ჰადაგმისთან, ითქითასთან, ფანიშთაისთან, ნაქხათისთან, და ნანას მთასთან, შალომასთან, გულბათასთან, ზამირთისთან, სულაფასთან, მარაილისთან და ხიშილიისთან ერთად.

§ 6. (ახლა) სუფილოლიუშამ, დიდმა მეფემ, მეფემ ხათის ქვეყნისა, გმირმა, დაუდგინა დაბეჭდილი დოკუმენტის მიხედვით ეს (სასაზღვრო ოლქები), ქალაქები და მთები ნიქმაფუს, უგარიჭის ქვეყნის (მეფეს), და მის ვაყებს, შვილიშვილებს,

§ 7. თუკი ვინმე შერვლის ამ ხელშეკრულების ფირფიტის სიტყვებს, ის დარღვევს ფიქს. ათასი ლვთაება შეიტყობს ამის შესახებ, ტაროსის ლვთაება, ტაროსის მზის ლვთაება, ხათის ქვეყნის ტაროსის ლვთაება, ქალაქ არინას მზის ქალღვთაება, ქირუვათნას ხეზათი, ალაღახის იშთარი, ნუზანის ნიქალი, და მთა ხაზის ტაროსის ლვთაება.

მურსილი II-ს ხელშეკრულება უგარიტელო ნიქმეფასთან

CTH 66 (აქადური) . RS 17.338 + RS 17.349 + RS 17.407 + RS 17.342 + RS 17.351A + RS 17.39 + RS 17.374. B. RS 17.353 + RS 17.357 + RS. 17.04 + RS 19.101 + RS 17.450. C. RS 21.53.

§ 1. ასე ამბობს ჩემი მზე, მურსილი, (დიდი მეფე), მეფე ხათის ქვეყნისა: მე, ... შენს ძმებთან (ერთად), ნიქმეფა, და მე, მეფემ, შენ დაგსვი მამაშენის ტახტზე და მამაშენის ქვეყანა დაგიბრუნე შენ. შენ, ნიქმეფა, შენს ქვეყანასთან ერთად, ჩემი ქვეშევრდომი ხარ. და უკეთესი შენ, ნიქმეფა, დღეიდან მოყოლებული, ხათის მეფეს, (შენს) ბატონს (და) ხათის ქვეყანას არ დაიწავ, შენ დაარღვევ ფირს. როგორც შენთვის, ნიქმეფა, შენი თავი, შენი ქოლები, შენი ვაჟები და შენი ქვეყანა ძვირფასია შენთვის, ასევე (მეფის) სხეული, მეფის პიროვნება, მეფის ვაჟები და მთელი ხათის ქვეყანა ძვირფასი უნდა იყოს (შენთვის). მომავალში დაიწავი სამშვიდობო ხელშეკრულება ხათის მეფისა, მეფის ვაჟებისა, (მეფის) შვილიშვილებისა და მთელი ხათის ქვეყნისა. ახლა კი შენ, ნიქმეფა, ეახლე მეფეს! მაგრამ თუკი შენ ვერ ახერხებ მოსვლას – იქნებ რამემ დაგაბრკოლა – ამ ფირიდან თავისუფლდები.

§ 2. შენ უნდა იყო მეგობრულად ჩემს მეგობართან და მტრულად – ჩემს მტერთან. უკეთესი ხათის მეფე

ნავა ხანიგალობათის ქვეყნის წინააღმდეგ, ან ეგვიპტის წინააღმდეგ, ან ზაბილონის წინააღმდეგ, ან ალშეს წინააღმდეგ – რომელი (ყრბო) ქვეყნებიერ არის (შენი) ქვეყნის საზღვრებთან და რომლებიერ ხათის მეფის წინააღმდეგ მტრულად არიან განწყობილები, (ან) ის ქვეყნები, (რომლებიერ შენი ქვეყნის საზღვრებთანაა) და მეგობრულები არიან ხათის მეფისა – (მუქიშის ქვეყანა), ალჰო, და (ნუხაშის) ქვეყანა – შემობრუნდი და მტრულად განენყვე მათ წინააღმდეგ, როდესაერ (ხათის) ქვეყნის მეფე მათ შეუტევს. (ყუთუ შენ, ნიქმეფა) მთელი გულით არ დარაზმავ შენს ფეხოსან და (რხენოსან) ლაშქარს, და ყუთუ შენ არ შეებრძოლები (მთელი გულით) მათ, შენ დაარღვევ ფირს.

§ 3. და ყუთუ (მე გამოგვიზავნი) დახმარებას, ნიქმეფა, (დიდებულ აზნაურს, თავის) ფეხოსან და ეტლოსან ლაშქართან ერთად, ანდა, (გამოვაგვიზავნი ლაშქარს) რომ შეუტეონ სხვა (ქვეყანას) და შენ (ნიქმეფა, მთელი გულით არ დარაზმავ შენს ფეხოსან და რხენოსან ლაშქარს) და (არ შეებრძოლები) მტერს, (არამედ) ჩაიდენ (ზორროტმოქმედებას), და შემდეგნაირად იფიქრებ: (იშის მიუხედავად, რომ ფირის ქვეშა ვარ და ხელშეკრულების ქვეშევრდომი ვარ), დაე, მტერმა დაამარჯხოს ისინი, (ან მათ დაამარჯხონ მტერი). მე არ მინდა მათ შესახებ არაფრის გაგება – შენ ამით დაარღვევ ფირს. ან თუკი შენ მტერს (ვაყუზავნი) და ასე ეტყვი: (ხათის ლაშქარი ახლა) შეტევაზე მოინევს.

(ფრთხილად იყავი!" – შენ დაარღვევ ფირს).

§ 4. და უკეთუ (ვინმე სხვა მტერი აღდგება) ხათის ქვეყნის წინააღმდეგ (და ხათის ქვეყანას შეუტევს), ან თუკი (იგი აუჯანყდება ხათის) მეფეს და შენ, ნიქმეფა, შეიტყობ ამის შესახებ, მაშინ შენ სასწრაფოდ უნდა მოხვიდე დიდი მეფის დასახმარებლად), შენს (ფეხოსან) და ეტლოსან ლაშქართან ერთად. მაგრამ თუკი ეს შეუძლებელია ნიქმეფასთვის, (მაშინ მისი ვაჟი ან ძმა უნდა მოვიდეს სასწრაფოდ ხათის) ქვეყნის დასახმარებლად (თავის ფეხოსან და წხენოსან ლაშქართან ერთად).

§ 5. ხოლო უკეთუ ვინმე გავინროვეზს შენ, (ნიქმეფა, ან...), ან საერთოდ ვინმე, და (შენ გავზავნი ხათის) მეფესთან: (მოდი და მიშველე). მაშინ მეფე (მოვა შენს სამცელად). იგი გამოგზავნის (ან უფლისწულს ან მაღალ აზნაურს, თავის ფეხოსან და წხენოსან ლაშქართან ერთად და ისინი დაამარჯებენ) შენს მტერს.

§ 6. (მე), მეფე (ხათის ქვეყნისა, შენ მიგილე), ნიქმეფა, (ჩემს სამსახურში. თუკი მე გამოგზავნი აზნაურს), ხათის ქვეყნის ფეხოსან და წხენოსან ლაშქართან ერთად უგარიჭში), და (ისინი შემოვლიენ) თქვენს ქვეყანაში, (ნიქმეფამ უნდა იზრუნოს მათზე და გამოკვებოს ისინი). ისინი ძმასავით მოექრევიან მას. (და შენ უნდა დაიჯვა ხათის მეფე). და (შემდგომში), თუკი რომელიმე ხეთელი ზოროტეზას ჩაიდენს (ნიქმეფას

ნინაღმდეგ ან გადაწყვეტს ღაიპყროს) ერთ-ერთი მისი ქალაქი, (იგი დაარღვევს ფირს).

§ 7. და თუკი რომელიმე ტყვე (რომელიც დიდმა მეფემ წაიყვანა) შენი ქვეყნიდან, ან ხანიგალბათის ტყვე, ან (ქინზას, ნიას) ქვეყნების ტყვეები, ან ნუხაშის ქვეყნის ტყვე ან მუქიშის ტყვე – თუკი რომელიმე კარი ან ქალი ამ ტყვეებს შორის გაიქრევა (და შევა) შენს ქვეყანაში, (შენ არ უნდა იფიქრო შემდეგნაირად: იმის მიუხედავად რომ ხელშეკრულებით მე არ ვარ ქვეშევრდომი და ფირის ქვეშ, მე არ მინდა არაფრის წოდნა ამის შესახებ). დაე ისინი დარჩნენ (ჩემს ქვეყანაში). ნიქმეფამ უნდა შეიპყროს (ისინი და დაუბრუნოს ისინი ხათის მეფეს).

§ 8. თუკი (ვინმე წაგაქეზებს) შენ, ნიქმეფა, (ბოროტის) ამბის ჩადენაზე, იქნება ეს ხეთი ან (უგარიტის) მოქალაქე, (და შენ, ნიქმეფა, არ შეიპყრობ მას და არ გაუგზავნი) ხათის მეფეს, (შენ დაარღვევ ფირს.).

§ 9. უკეთუ უგარიტის მოქალაქე (მეხოვრები ხათის ქვეყანაში, ან აზნაური, ან კარი ან) ქალი მონა – თუ ნიქმეფა (მას) ხათის მეფეს გადასრემს, მან უნდა შეიპყროს იგი), მაგრამ თუკი მეფე (ხათისა მას) არ გადასრემს, (და იგი გაიქრევა და შენთან მოვა), და თუკი ნიქმეფა მოიპარავს მას (იგი დაარღვევს ფირს).

§ 10. (თუკი რამე მოხდებდა), მე, მეფე (ხათისა, გეცვი შენ) საიდუმლოდ ..., მე შენ გეცვი. მაგრამ თუ

(შენ, ნიქმეფა, საიდუმლოდ არ შეინახავ ამ ამბავს),
შენ დაარღვევ ფირს.

§ 11. (თუკი) რომელიმე (მოსახლეობა) დაიძრება და
(მოვა) შენს ქვეყანაში და შენ, ნიქმეფა, (არამეგობრულ
სიტყვებს (ეტყვი) მათ (და მიუთითებ მათ მთებნისაკენ ან
სხვა ქვეყნისაკენ, შენ დაარღვევ ფირს. მეგობრულად
დაელოაპარაკე მათ! უჩვენე მათ (ხათის) გზა! მიერე
(მათ) ლუფი და საჭმელი. (და თუკი) მოსახლეობა
რომელიმე უჩხო (ქვეყნისა), შენუხებულო ომისაგან,
დაიძრება და უგარიჭის ქვეყანაში შემოვა, ნიქმეფამ
(უნდა აიყვანოს ისინი) და მიუყვანოს ხათის (მეფეს).
თუკი ნიქმეფა არ აიყვანს (მათ) და გადასრემს (ხათის
ქვეყნის მეფეს, შენ დაარღვევ) ფირს.

§ 12. თუკი ლტოლვილი (გაიქრევა) ხათიდან და
(მოვა უგარიჭის ქვეყანაში), ნიქმეფა აიყვანს მას (და
დააბრუნებს) ხათის ქვეყანაში. (თუკი შენ არ დააბრუნებ
მას, შენ დაარღვევ) ფირს.

§ 13. თუკი ლტოლვილი გაიქრევა (უგარიჭის)
ქვეყნიდან და მოვა (ხათის) ქვეყანაში, ხათის ქვეყნის
მეფე (არ შეიპყრობს და არ დააბრუნებს მას. ეს
არ არის დაშვებული, რომ ხათის ქვეყნის მეფემ
(დააბრუნოს ლტოლვილები. თუკი ლტოლვილი) მოვა
(უგარიჭის ქვეყანაში) ხანიგაღმათიდან (ან სხვა
ქვეყნიდან), ნიქმეფამ არ უნდა დააყოვნოს, არამედ
უნდა გაუშვას ის ხათის ქვეყანაში). თუკი ის დააყოვნებს
(შენ დაარღვევ ფირს).

§ 14. და რაჯ ნიქმეფას (სურს, მას შეუძლია მოთხოვოს ხათის მეფეს, და მას შეუძლია აილოს ყველაფერი, რასაჯ მისჯემს მას) ხათის მეფე (მან არ უნდა აილოს რამე, რასაჯ ხათის მეფე არ მისჯემს).

§ 15. და მე ... ნიქმეფა და მას კარგად მოექრევი - თუკი შენ, ნიქმეფა, ... არ მოგნონს ხათის ქვეყნის) და მურსილის, დიდი მეფის, ხათის მეფის მფარველობაში ყოფნა (ეძებ სხვა სამეფოს მფარველობას - ხანიგალობათისას (თუ ეგვიპტისას) - თუკი შენ ეძიებ სხვა დიდი მეფის მფარველობას - (შენ დარღვევ ფირს). და (ათასი ღვთაება) შეიკრიბება (ამ ხელშეკრულების დასაღებად. და ისინი მოისმენენ და მონმეებად დადგებიან).

§ 16. (წის მზის ღვთაება, მზის ქალღვთაება) ქალაქ არინასი, (ჭაროსის ჭაროსის ღვთაება, ხათის ჭაროსის ღვთაება, შერი, ხური, ნანას მთა, ხაზის მთა, ზაზრის ჭაროსის ღვთაება, ლაშქრის ჭაროსის ღვთაება, ალეპოს ჭაროსის ღვთაება, რიფლანდას ჭაროსის ღვთაება, ნერიქის ჭაროსის ღვთაება, ლიხინას ჭაროსის ღვთაება, ...-ის ჭაროსის ღვთაება, ხისაშაფას ჭაროსის ღვთაება), სახფინას ჭაროსის ღვთაება, (საფინუვას ჭაროსის ღვთაება, ფითარიქის ჭაროსის ღვთაება), სამუხას ჭაროსის ღვთაება, (ხურმას ჭაროსის ღვთაება), სარისას ჭაროსის ღვთაება, (ხელფის) ჭაროსის ღვთაება, (უღას) ჭაროსის ღვთაება, (ქირუვათნას) ჭაროსის ღვთაება, ისხუფითას (ჭაროსის ღვთაება, უგარიჭის) ჭაროსის

ღვთაება.

§ 17. მზრუნველი ღვთაება, ხათის მზრუნველი ღვთაება, წიხარია, (ქარზი), ხაფანთალოია, ქარახნას მზრუნველი ღვთაება, სოფლოების მზრუნველი ღვთაება, მონადირის ჩანთის მზრუნველი ღვთაება, ეა, ალოათუ, თურმითას თელიფინუ, თავინიას თელიფინუ, ხანხანას თელიფინუ, ფირვა, ასქასეფა.

§ 18. მთვარის ღვთაება, მინის ზაჭონი, ისხარა, ფირის ქალოღვთაება, (ხემათი, რის ქალოღვთაება, იშთარი), სოფლოების იშთარი, ნინეკეს იშთარი, ხათარინას იშთარი, ნინათა, ქულითა, ომის ღვთაება, ხათის ღვთაება, (ილოიას ომის ღვთაება, არჩიას ომის ღვთაება), იარი, ზაფანა.

§ 19. ხურმას ხანთითასუ, სამუხას აზარა, ანქუვას ქათახა, ქათაფას დელოფალი, (თახურფას ამამა), ღუნას ხალოარა, ხუფისნას ხუვასანა, ისხუფითას თაფისუვა, (ლონდას) ქალოზაჭონი, ლონდას ქუნიავანი, ქინზას ..., ლიზანის მთა, სარინას მთა, ფისაისას მთა, მთაში მუხოვრები ღვთაებანი, ზაზრის ღვთაებანი, (ერეშქიგალი), ხათის ყველა ღვთაება და ქალოღვთაება, უგარიჭის ყველა ღვთაება და ქალოღვთაება, ყველა უნინდელი ღვთაება: ნარა, ნამსარა, მინქი, (თუხუსი, ამუნქი, ამიზადუ), ანუ, ალოალო, ანთუ, (აფანთუ, ენლილი, ნინლილი), მთები, მღინარეები, ნუაროები, დიდი ზღვა, რა და და მინა, ქარები, ღრუშლოები. ისინი მონმედ დაუდგებიან ამ ხელომეკრულეობას და ფირს.

§ 20. (ხელომეკრულეობის და ფირის) ყველა სიჭყვა

დანერილია ამ (ფირფიტაზე) – თუკი ნიქმეფა არ დაიწავს ხელშეკრულებისა და ფიურის სიტყვებს, მაშინ ფიურის (ღვთაებები) განაღდგურებენ ნიქმეფას მის პიროვნებასთან, მის წოლებთან, მის ვაჟებთან, მის შვილიშვილებთან, მის (სახლთან), მის ქალაქთან და მის სამფლორბელოსთან ერთად.

§ 21. მაგრამ თუკი ნიქმეფა დაიწავს (ამ) ხელშეკრულების და ფიურის სიტყვებს, რომელიც (დანერილია) ამ ფირფიტაზე, ამ ფიურის ღვთაებები დაიწავენ (ნიქმეფას), მის პიროვნებასთან, წოლებთან, ვაჟებთან (შვილიშვილებთან, სახლთან, ქალაქთან, ქვეყანასთან) და მის სამფლორბელოსთან ერთად.

სუფილყოლიუმა I-ის წერილი უგარიტელ ნიქმადუ II-ს

§ 1. ასე აშზოზს მისი უფიდებუტელესოზა, დიდი მეფე:
უთხარი ნიქმადუს.

§ 2. ვინაიდან ნუხაშისა და მუქიშის ქვეყნები
მტრულად არიან განწყობილოები ჩემს მიმართ, შენ,
ნიქმადუ, არ უნდა დაუშეგოზრდე მათ. როგორც ადრე
შენი წინაპრები კარგად იყვნენ განწყობილოები ხათის
ქვეყნის მიმართ და არა მტრულად, ახლაც შენ, ნიქმადუ,
შენც მტრულად უნდა განენყო ჩემი მტრის წინააღმდეგ
და მეგოზრულად – ჩემი მეგოზრის მიმართ. და თუკი
შენ, ნიქმადუ, ყურს დაუგდებ და დაირავ დიდი მეფის,
შენი ზაჭონის ამ სიტყვებს, აურელიებლად დაიშასხურებ
დიდი ზაჭონის, შენი ზაჭონის კეთილოგანწყოზას.

§ 3. ახლაც შენ, ნიქმადუ, შეასრულო სამშვიდოზო
ხელოშეკრულოება ხათის ქვეყანასთან. მომავლოში ნახავ,
როგორ ექრევა დიდი მეფე ნუხაშის ქვეყნის და
მუქიშის ქვეყნის მეფეებს, რომლოებმარ უარყვეს ხათის
ქვეყანასთან დადებულო სამშვიდოზო ხელოშეკრულოება
და დიდი მეფის, მათი ზაჭონის მტრებად იქრენენ.
მომავლოში შენ, ნიქმადუ, უნდა ენლო დიდი მეფის,
შენი ზაჭონის სიტყვებს.

§ 4. და თუკი ყველო მეფე გამოუშვეზს თავინთ

ლაშქარს ჩემი ქვეყნის წინააღმდეგ, შენ, ნიქმაღუ, არ ენდო მათ. გამოიმიგზავნე მარნე სასწრაფოდ და იგი მაღლე მოვიდეს!

§ 5. და თუკი შენ, ნიქმაღუ, ფხას გამოიჩინე და შენი ლაშქრით შეუტევე ნუხაძის ქვეყნის ლაშქარს, ან მუქიძის ქვეყნის ლაშქარს, შენ მათ ვერავინ წაგართმევს. ან თუკი ნუხაძის ქვეყნის, ან მუქიძის ქვეყნის ლაშქარი შენს ქვეყანაში მოვა ლტოლვილებად, ვერავინ ვერ წაგართმევს შენ მათ. ან თუკი შენი მხარის ქალაქები მტრულად განენწყობიან შენს წინააღმდეგ, და შენ შეებრძოლები მათ და დაამარცხებ მათ, ვერავინ ვერ წაგართმევს მათ შენ. თუკი მომავალში დიდი მეფე დაამარცხებს ამ მეფეებს, მაშინ დიდი მეფე შენ ხელშეკრულების დაბეჭდილ ფირფიტას გადმოგერებს.

მურსილი II-ს შრომანება უგარიჭის საზღვრების დადგენის შესახებ

§ 1. (ასე ამბობს) მისი უდიდებულესობა, მურსილი, დიდი მეფე, მეფე (ხათის ქვეყნისა, ძე) სუფილუციიჟმასი, გმირისა:

§ 2. (რაც შეეხება) მუქიძის ქვეყნის სასაზღვრო მხარის ქალაქებს, (რომლებიც) სუფილუციიჟმამ გადასწა ნიქმადუს, უგარიჭის ქვეყნის (მეფეს). ხელშეკრულების ფირფიტაზე – ახლა, როდესაც ნიქმეფა, ნიქმადუს ვაჟი ეახლა დიდ მეფეს და უთხრა: მუქიძის ქვეყნის ხალხმა მიჩვილა მე, ნიქმეფას, ამ ქალაქების გამო. და როდესაც მურსილიმ, დიდმა მეფემ განიხილა ეს საქმე, მან დაადგინა, რომ ეს ქალაქები უგარიჭის ქვეყანას ეკუთვნოდა უხსოვარი დროიდან. და ამის გამო, ახლა, მურსილიმ, დიდმა მეფემ, ისინი ნიქმეფას, უგარიჭის ქვეყნის მეფეს გადასწა.

§ 3. (მზის ღვთაების მთის ტერიტორიასთან ერთად რათისა,), ზითუხუცივისთან, თავის მთიან რეგიონთან ერთად (და) მთა ზირჩიხესთან) – საზღვრამდე, (ზიმარი) ხუნდურაძის ნულოვამდე, () მთა ხემმარაძისთან ერთად, (), აზახარუვა, იარქანი, (), ქანზათა, მაგდალას მთა ფითხანას გზაჯვარედინამდე, ქიზურის (ტერიტორია), მთა აძამთიხესთან ერთად (და)

მთა მათრანის ტერიტორია, ხულოური, ალუკლა, იალოდა, მირარი, ნაშა (?), ულომუვა, იათბა, იაქუნამე, ხენზურივა, ნიღანბი, ქამაქი, ხურბახულონი (-)–ის ტერიტორიასთან ერთად, შანიზულა, ხალა(), ნაფმათი, ბაქ(), ყრა(?) თავის მთიან მხარესთან ერთად, ფუგულე, (), შეთა, იანივა, () მთა იგარი–აიალის მხარემდე მთა ჰადამეისთან ერთად, (იოქითა), ფანიშთაი), (ნაქხათი), ხალოფი, შალომა, (გულბათა), ზამირთი), სულადა, (მარაილი), და ხიმილილი ზღვის შუაგულში.

§ 4. (ადრე) სუფილულოიუმამ, დიდმა მეფემ, (მეფემ ხათის ქვეყნისა, გმირმა), საზღვარი დაუდგინა ნიქმაღუს, (ყვარიჭის ქვეყნის მეფეს), თავისი მინდვრებით, (მთებით) და (ქალაქებით. ახლა) მურსილიმ, (დიდმა) მეფემ, ისინი (ნიქმეფას), ყვარიჭის ქვეყნის მეფეს სამყდამოღ მისრა (და) მის ვაჟებს (და შვილიშვილებს). მომავალში მუქიშის ხალობა არ უნდა ყჩივლოს ნიქმეფას და მის ვაჟებსა თუ შვილიშვილებს ამ (ქალაქების თაობაზე). ეს ფირფიჭა პასუხს გასწემს მას, ვინც იჩივლებს.

§ 5. (და) ათასი ღვთაება შეიჭყობს, თუ ვინმე დაარღვევს ამ ფირფიჭის სიჭყვებს. რის ტაროსის ღვთაება, რის მზის ღვთაება, ხათის მზის ღვთაება, ხათის ტაროსის ღვთაება, არინას მზის ღვთაება, ქირყვანას ხებათი, ალალაახის იშთარი, (ნუბანის) ნიქალი და მთა ხაზის (ტაროსის ღვთაება) შეიჭყობენ (მის შესახებ).

მურსილი II-ს შრომანება უგარიჭის ხარკის დადგენის შესახებ

§ 1. ასე ამბობს მურსილი, დიდი მეფე, მეფე (ხათის) ქვეყნისა, სუფილსულიუძას ძე, დიდი მეფე, გმირი: დიდი ხნის წინათ უგარიჭის ქვეყნის მეფე და სიანუს ქვეყნის მეფე ერთნი იყვნენ. ნლეზი გავიდა, აზდი-ანათი, სიანუს ქვეყნის მეფე, გამოეყო ნიქმეფას, უგარიჭის ქვეყნის მეფეს და ქარგამიძის ქვეყნის მეფეს მიაშურა, ასე რომ, ახლა მის მფარველობაშია. და მურსილიმ, დიდმა მეფემ, გადასჯა აზდი-ანათი, სიანუს ქვეყნის მეფე და მისი ვაჟები, უგარიჭის მეფისგან ქარგამიძის ქვეყნის მეფის ქვეშევრდომობაში. დაბეჭდილი ფირფიტის თანახმად, მან გადასჯა სიანუს თავის ქალაქებთანად მის მფლორბელობაში და უშნათუ, მის ქალაქებთანად მის მფლორბელობაში, მისი სასაზღვრო მხარეებთან და მთებთან, ქარგამიძის მეფეს. მაგრამ, როდესაუ ნიქმეფა, უგარიჭის მეფე, ეახლა მურსილის, (დიდ მეფეს) და ასე მოახსენა: დიდმა მეფემ ეს ქვეყანა ახლა ორ მესამედად აქრია, რაუ ადრე იყო. (ხათის აზნაურებისთვის) დაკისრებულნი ხარკის ოქრო და ძღვენი ძალიან მძიმეა ქვეყნისათვის.

... 500 შვეკლი ოქრო ხარკად ...

§ 2. ...(1 ვერცხლის თასი, ერთი) სელის ნაჭერი,

100 შკეელი ნითელი მატყლი, და (100 შკეელი) ლურჯი (მატყლი) ხუბურთანურისთვის.

§ 3. (ერთი) ვერცხლის (თასი), ერთი სელის ნაჭერი, 100 შკეელი ნითელი (მატყლი), 100 შკეელი ლურჯი მატყლი (მეორე) ზუბურთანურისთვის.

§ 4. ერთი ვერცხლის თასი, ერთი სელის ნაჭერი, 100 შკეელი ნითელი მატყლი, 100 შკეელი ლურჯი მატყლი სარავის ზაჭონისთვის.

§ 5. ერთი ვერცხლის თასი, ერთი სელის ნაჭერი, და 100 შკეელი ნითელი მატყლი კეზირისთვის. დიდმა მეფემ ასე დაუდგინა საჩუქრები უგარიჭის მეფეს. მან ამაზე მეტი არაფერი არ უნდა გადაუხადოს აზნაურებსა და უფლისწულებს.

§ 6. და, თუკი უფლისწული ან აზნაური ხათის ქვეყნიდან მოვა უგარიჭის ქვეყანაში მაწნებთან ერთად, თუ უგარიჭის ქვეყნის მეფეს გაუხარდებდა მისი მოსვლა, მან უნდა აჩუქოს (უფლისწულს) საჩუქარი. თუ ამის სურვილი არ აქვს, შეუძლია არ აჩუქოს. იგი არ არის ვალდებული.

§ 7. მურსილიმ, დიდმა მეფემ, მეფემ ხათის ქვეყნისა, ძემ სუფილუციუმასი, დიდი მეფისა, გმირისა, ასეთი ხელშეკრულება დაუდო უგარიჭის ქვეყანას.

ხათყსილი III-ის ზრძანება ქალაქ ყრას ვაჭრებისათვის ყვაროიჭში

§ 1. ხათყსილი, დიდი მეფის, ხათის ქვეყნის მეფის
ზეყედი. ასე ვყთხარი ნიქმეფას:

§ 2. იმის შემდეგ, რაყ შენ მე მითხარი:
შენი ქვეშევრდომი ქალაქ ყრას კაყრბი, ვაჭრები,
მძიმე ჰირობებში იმყოფებინ (ყვაროიჭში). ჩემმა
ყდიდებყლესობამ, ასეთი ზრძანებყლენა გასყა ქალაქ
ყრას კაყრებისთვის, მათ დამოკიდებყლენაზე ყვაროიჭის
კაყრებთან. ქალაქ ყრას კაყრებმა ყვაროიჭის ქვეყანაში
ყნდა ივაჭრონ ზაფხყლის მანძილოზე, მაგრამ ზამთარში
მათ ყნდა დატოვონ ყვაროიჭი და გაემგზავრონ თავის
ქვეყანაში. ქალაქ ყრას კაყრებმა არ ყნდა იყხოვრონ
ყვაროიჭის ქვეყანაში ზამთარში. მათ არ ყნდა შეიძინონ
სახლები ან მინდვრები (ყვაროიჭში) თავიანთი ვერყხლით.
მაშინაყ კი, თყ ვაჭარი, კაყრი ქალაქ ყრადან დაკარგავს
თავის ქონებას ყვაროიჭის ქვეყანაში, ყვაროიჭის ქვეყნის
მეფემ არ ყნდა მისყეს მას თავის ქვეყანაში რხოვრების
ყფლებამ. თყკი ყვაროიჭელი კაყრი ფყლოს სთხოვს ქალაქ
ყრას კაყს და არ აქვს საშყალებამ, რომ დაყრყნოს,
ყვაროიჭის ქვეყნის მეფემ იმ კაყს ყნდა გადასყეს, მის
ყოლოთან, ვაყებთან, ქალაქ ყრას კაყრებთან, ვაჭრებთან
ერთად. მაგრამ ქალაქ ყრას კაყრებმა, ვაჭრებმა არ

უნდა მოსთხოვონ უგარიჭის ქვეყნის მეფის სახლეობი და მინდვრები. ახლა მისმა უდიდებულესობამ, დიდი მეფემ, ასე გავარიგე ურთიერთობა ქალაქ ურას კაწებს, ვაჭრებს და უგარიჭის ქვეყნის კაწებს შორის.

ხათყსილი III-ის ბრძანება უგარიჭიდან გაქრული ლტოლვილების შესახებ

§ 1. დაბეჭდილი ფირფიტა თაბარნასი, ხათყსილისა, დიდი მეფისა: თუკი რომელიმე ქვეშევრდომი უგარიჭის მეფისა, ან უგარიჭის მოქალაქე, ან მსახური უგარიჭის მეფის ქვეშევრდომისა გაიქრევა და შევა ხაზირუს მინაზე, მე, ჩემი უდიდებულესობა, დიდი მეფე, არ მივიღებ მას და დავუბრუნებ მას უგარიჭის მეფეს.

§ 2. თუკი უგარიჭის მოქალაქეები დაიხსნიან ვინმეს სხვა ქვეყნისგან თავიანთი ვერცხლით და ის გაიქრევა უგარიჭიდან და შევა ხაზირუსში, მე, დიდი მეფე, არ მივიღებ მას და დავუბრუნებ მას უგარიჭის მეფეს.

ფუფუნების ბრძანება უგარიცში ნავების დანაკარგის შესახებ

§ 1. ასე ამბობს ჩემი უდიდებულესობა: უთხარი ამისთარამუს:

§ 2. როდესაც უგარიცის მოქალაქე და სუქუ მოვიდნენ მისი უდიდებულესობის წინაშე სამართლის დასადგენად, სუქუმ ასე თქვა: მისი ნავი შეეჭაბა სანაპიროს, რადგანაც უგარიცის მოქალაქე ასე ამბობს: – სუქუმ უგუნურად გამიტეხა ნავი. ჩემი უდიდებულესობა მათ საქმეს ასე გადაწყვეტს: უგარიცელომა ნავების უფროსმა უნდა დაიფიროს და სუქუმ უნდა შეეცვალოს მისი ნავი და საქონელი, რომლებიც დანიკარგა.

ფ. ამურსუ

სუფილოლოიუმა I-ს ხელშეკრულება ამურსუელ აზირუსთან

CTH 49: KBo 10.13 (+) KBo 10.12 +? Bo 1138 (Ist?)

§ 1. ასე ამბობს ჩემი უდიდებულესობა, სუფილოლოიუმა, დიდი მეფე, მეფე ხათის ქვეყნისა, გმირი, ჭაროსის ღვთაების რჩეული. მე, ჩემმა უდიდებულესობამ, აგიყვანე შენ, აზირსუ ქვეშევრდომად და დაგსვი მამაშენის ჭახჭხე. და, თუკი შენ, აზირსუ, მომავალში არ დაიწავ ხათის მეფეს, შენს ზაჭონს და ხათის ქვეყანას, შენ დაარღვევ ფიქს. როგორც შენი სული, შენი პიროვნება, შენი წოლოები, შენი ვაჟები და შენი ქვეყანა ძვირფასია შენთვის, ასევე მეფის სული, პიროვნება მეფისა, სხელი მეფისა და ხათის ქვეყანარ ასევე ძვირფასი უნდა იყოს შენთვის. მომავალში დაიწავი ხათის მეფის ხელშეკრულება, მისი ვაჟებისა და შვილიშვილებისა და ხათისა. 300 შაკელი უმაღლესი ხარისხის ოქროსი, პირველხარისხოვანი და საყუეთესო, იქნება შენი ყოველწლიური ხარკი ხათის მეფისთვის. ის შეიძლება აინონოს ხათის ვაჭრების სასწორით. შენ, აზირსუ უნდა ეახლო ყოველწლიურად ჩემს უდიდებულესობას, შენს ზაჭონს, ხათში.

§ 2. ადრე ეგვიპტის მეფე, ხურის ქვეყნის მეფე.

აშთათას? ქვეყნის მეფე, ნუხაძის ქვეყნის მეფე, ნიას ქვეყნის მეფე, ქინზას? ქვეყნის მეფე, მუქიძის ქვეყნის მეფე, ალუბოს ქვეყნის მეფე და ქარგამიძის ქვეყნის მეფე – ყველა ეს მეფე უნებ მტრულად განენყო ჩემი უფიღებულესობის წინააღმდეგ. მაგრამ აზირსუ, ამურსუ ქვეყნის მეფე გამოვიდა ეგვიპტის ქვეყნის ჭიშკრიდან და ჩემი უფიღებულესობის, ხათის მეფის ვასალი გახდა. და მე, ჩემმა უფიღებულესობამ, დიდმა მეფემ, ამის გამო ფრიად გავიხარე. განა მე, ჩემმა უფიღებულესობამ, დიდმა მეფემ, არ გავიხარე ფრიად? როცა მე აზირსუ იმიტომ, რომ აზირსუ მუხლი მოიყარა ჩემი უფიღებულესობის ფეხებთან და ეგვიპტის ქვეყნის ჭიშკრიდან გამოვიდა და მუხლი მოიყარა ჩემი უფიღებულესობის ფეხებთან, მე, ჩემმა უფიღებულესობამ, დიდმა მეფემ, მივიღე აზირსუ და დავანინაურე (მეფედ) მის ძმებს შორის.

§ 3. ვინც არის ჩემი უფიღებულესობის მეგობარი, ის იქნება შენი მეგობარი. ვინც არის ჩემი უფიღებულესობის მტერი, შენი მტერი იქნება. თუკი ხათის მეფე ნავა ხურის ქვეყნის წინააღმდეგ, ან ეგვიპტის, ან ბაბილონის, ან აშთათას, ან ალშეს ქვეყნის წინააღმდეგ – რომელი უნებო ქვეყანა მდებარეობს შენს საზღვრებთან ახლოს და მტრულად არის განწყობილი ჩემი უფიღებულესობის წინააღმდეგ, ან რომელი მეგობრული ქვეყნების, რომლებიც მეგობრულად არიან განწყობილნი ჩემი უფიღებულესობის მიმართ და მდებარეობენ შენს

საზღვრებთან ახლოს – მუქიძის (?) ქვეყანა, ქინზას ქვეყანა, ნუხაშის ქვეყანა – თუ ეს ქვეყნები მტრულად განეწყობიან ხათის მეფის წინააღმდეგ, (და) თუკი ხათის მეფე შეუტევს ამ მტერს, მაშინ თუკი შენ, აზირუ, მთელი გულით არ დარაზიმავ შენს ფეხოსანსა და რხენოსან ლაშქარს და მთელი გულით არ იბრძოლებ მათ წინააღმდეგ, შენ დაარღვევ ფიქს.

§ 4. და თუკი მე, ჩემი უდიდებულესობა, შენ, აზირუ, გამოგიგზავნი დასახმარებლად უფლისწულს ან დიდაზნაურს, ფეხოსან და რხენოსან ლაშქართან ერთად, ან, თუკი მე გამოგიგზავნი (ჯარს), რომ შეუტეო სხვა ქვეყანას – თუ შენ, აზირუ, მთელი გულით არ დარაზიმავ ფეხოსანსა და რხენოსან ლაშქარს, და არ შეუტევ ამ მტერს, შენ დაარღვევ ფიქს. და, თუკი შენ რამე ბოროტმოქმედებას განიზრახავ და ასე იფიქრებ: მართალია, ფიქს ქვეშა ვარ, (მაგრამ) ან მან დაამარცხოს მტერი, ან მტერმა დაამარცხოს იგი. მე არ მიხდა ვიყოდე რამე ამის შესახებ – მაშინ შენ დაარღვევ ფიქს. ან, თუკი შენ მისწერ იმ მტერს და ასე ეტყვი: ფეხოსანი და რხენოსანი ლაშქარი ხათის ქვეყნისა მოდის იერიშზე. ფხიზლად იყავი! – შენ დაარღვევ ფიქს.

§ 5. და თუკი ფეხოსანი და რხენოსანი ლაშქარი ხათის ქვეყნისა, მაშინ არ უნდა შეიპყრონ ხეთელი არც ერთი ადამიანი. თუკი შენ არ დაიხსნი მას და არ გამოუგზავნი უკან ხათის მეფეს, შენ დაარღვევ ფიქს.

§ 6. და თუკი ვინმე სხვა მტერი ხათის ქვეყნის მეფის წინააღმდეგ აღდგება და შეუტევს ხათის ქვეყანას, ან, თუკი ვინმე აუჯანყდება ხათის მეფეს, და შენ, აზირუ, თუ შეიჭყობ ამის შესახებ, და მთელი გულით არ მოხვალ ჩემი უდიდებულესობის ფიქრის მიხედვით ფეხოსანი და რხენოსანი ლაშქრით, შენ დაარღვევ ფიქს. მაგრამ თუკი შენთვის, აზირუ, ეს შეუძლებელია, რომ მოხვიდე, გამოავიჯინე შენი ვაჟი ან შენი ძმა, ფეხოსან და რხენოსან ლაშქართან ერთად, ხათის მეფის ფიქრის მიხედვით. ან, თუკი ვინმე გავინროებს (?) შენ, , და შენ მარნეს გაუგზავნი ხათის მეფეს: მიშველე! მაშინ მე, მეფე, მოვალ შენს საშველად და მე, ჩემი უდიდებულესობა, გამოვგზავნი ფეხოსან და რხენოსან ლაშქარს შენს საშველად და ისინი დაამარცხებენ იმ მტერს.

§ 7. ახლა კი, იმის გამო, რომ აზირუ შემოზრუნდა ჩემი უდიდებულესობისკენ თავისი ნებით (ჩემი) ვასალი (გახდა), მე, ჩემი უდიდებულესობა, გაუგზავნი ხათის აზნაურებს და ფეხოსან და რხენოსან ლაშქარს მას ამურუს ქვეყანაში. ამის გამო ისინი შენს ქალაქებში ავლენ, დაიწვიენ მათ. კარგად მიიღე და გაუმასპინძლდი მათ. ისინი შენ ძმებვით მოგეპყრობიან. დაიწვიე მეფე ხათისა. თუკი ვინმე ხეთელი ზოროტეზას განიზრახავს აზირუ, შენს წინააღმდეგ, თუკი იგი გაძარცვავს შენი ქვეყნის ქალაქებს, მაშინ იგი დაარღვევს ფიქს.

§ 8. და თუკი რომელიმე ტყვემ, რომელიც ჩაიგდო

ხელთ ჩემმა უფიღებულესობამ – ხურის ქვეყნის ტყვე, ქინზას ქვეყნის ტყვე, ნიას ქვეყნის ტყვე, ან ნუსხამის ქვეყნის ტყვე და იმათგან თუკი რომელიმე, კარე ან ქალი გაიქრევა ხათიდან და შემოვა შენს ქვეყანაში, შენ არ უნდა იფიქრო შემღებნაირად: მიუხედავად იმისა, რომ მე ხელიშეკრულების მონაწილე ვარ და ფიქრის ქვეშ ვარ, არ მინდა ამის შესახებ არაფრის გაგება. ისინი იქნებიან ჩემს ქვეყანაში. შენ, აზირუ, ისინი უნდა აიყვანო (და) გამოუგზავნო ხათის მეფეს.

§ 9. თუკი ვინმე ზოროც რამეს ილაპარაკებს შენთან ჩემი უფიღებულესობის შესახებ, აზირუ, თუკი იქნება ეს ხეთელი ან შენი ქვეშევრდომი, და შენ, აზირუ, არ შეიპყრობ მას და არ გაუგზავნი ხათის მეფეს, შენ დაარღვევ ფირს.

§ 10. ამჟრუს რომელი მოქალაქეებიც ეხოვრობენ ხათში, იქნება ეს აზნაური თუ მონა აზირუს ქვეყნისა – თუკი შენ მოითხოვ მის (დაზრუნებას) ხათის მეფისგან – თუკი ხათის მეფე დაგიზრუნებს მას შენ, მაშინ ნაიყვანე. მაგრამ თუკი ხათის მეფე არ დაგიზრუნებს მას შენ, და იგი გაიქრევა და მოვა შენთან და შენ, აზირუ, მიიღებ მას, შენ დაარღვევ ფირს.

§ 11. და თუკი რომელიმე ქვეყნის მკვიდრი გამოიქრევა და მოვა აზირუს ქვეყანაში და შენ, აზირუ, არაკეთილმოსურნე სიტყვებს ეტყვი მათ და მიუთითებ მთებისაკენ ან სხვა ქვეყნისაკენ, შენ დაარღვევ ფირს. შენ, აზირუ, შეიპყარი ისინი და გამოუგზავნე ხათის

მეფეს. თუკი შენ, აზირუ, არ შეიპრობ მათ და არ გამოუგზავნი ხათის მეფეს, შენ დაარღვევ ფირს.

§ 12. თუკი ლტოლვილი ხეთელი მოვა ხათიდან შენთან, შენ, აზირუ, შეიპყარი ის და გამოუგზავნი ხათის მეფეს. მაგრამ თუკი შენ მას არ გამოაგზავნი, მაშინ შენ დაარღვევ ფირს.

§ 13. თუკი ლტოლვილი გაიქრევა ამურუს ქვეყნიდან და მოვა ხათში, ხათის მეფე არ შეიპრობს მას და არ დაუბრუნებს მას. დასაძვები არაა ხათის მეფისთვის, რომ დააბრუნოს ლტოლვილი. თუკი ლტოლვილი მოვა ამურუს ქვეყანაში – დან, შენ, აზირუ, არ უნდა დააყოვნო იგი, არამედ უნდა გაუშვა იგი ხათში. თუკი შენ დააყოვნებ მას, შენ დაარღვევ ფირს.

§ 14. და თუ შენ, აზირუ, ვსურს რამე, მოითხოვე ხათის მეფისგან და აიღე რასაჯ ხათის მეფე მოგცემს. არ აიღო ის, რასაჯ ხათის მეფე არ მოგცემს.

§ 15. შენ, აზირუ, და შენ და თუკი შენ, აზირუ, არ ეძიებ ხათის მიერ დაშვებულ კეთილდღეობასა და სუფილყოლიუმას ხათის მეფის მფარველობას, არამედ ეძიებ სხვა ქვეყნის – ხურის ქვეყნის მიერ შემოთავაზებულ კეთილდღეობას ან ეგვიპტისას და შენ ეძიებ სხვა დამრველს, მაშინ შენ დაარღვევ ფირს. ...

§ 16. მე მოვიხმე ათასი ღვთაება, ამ ფირის დადებისთვის შესაკრებად და მე მათ მონმეებად ვუხმე. ისინი იქნებიან მონმეები: ქალაქ ხუფისნას ხუვასანა,

ქალაქ ისხუფითას თაფისუვა, ლანდას ქალბაჭონი, ლანდას ქუნიავანი, ... ქინზასი, ... ლიბანის მთა, (მთა სარინა, მთა ფისანა), მთაში ზინადარი ღვთაებანი, დაქირავებული ღვთაებანი, ... ყველა ღვთაება და ქალღვთაება ხათისა, ყველა ღვთაება და ქალღვთაება (ქიწუვათნასი), ყველა ღვთაება და ქალღვთაება ამურუსი: ნარა, ნამსანა, მინქი, (თუხუსი, ამუნქი, ამიზადუ), ალაღუს, ანთუ, (ანუ, აფანთუ, ენლილი, ნინლილი), მთები, მდინარეები, ნყაროები, (დიდი ზღვა, რა და მინა, ქარები და ღრუბლები). ისინი იქნებიან მონმეები ამ ხელშეკრულებისა.

§ 17. ხელშეკრულების ყველა სიტყვა და ფირი, რომელიც დანერილია ამ ფირფიჭაზე - თუკი აზირუს არ დაიწავს ამ სიტყვებს ხელშეკრულებისა და ფირისა, არამედ დაარღვევს ფიქს, მაშინ ფირის (მონმე) ეს ღვთაებანი განაღვურებენ აზირუს თავის თავთან, როლებთან, ვაყებთან, შვილიშვილებთან, სახლთან, ქალაქთან, ქვეყანასთან და თავის ქონებასთან ერთად.

§ 18. მაგრამ თუკი აზირუს დაიწავს ხელშეკრულების ამ სიტყვებს და ფიქს, რომელიც დანერილია ამ ფირფიჭაზე, მაშინ ფირის ღვთაებანი დაიწვენ აზირუს. თავის პიროვნებასთან, როლებთან, ვაყებთან, შვილიშვილებთან, სახლთან, ქალაქთან, ქვეყანასთან, და ქონებასთან ერთად.

მურსილი II-ს ხელშეკრულება ამურყეო ღყფი-თეშუბთან

CTH 62: KUB 3.14

CTH 62.II: (KBo 22.39), A. KBo 5.9; B. KUB 3.119 (+) KUB 14.5 (+) KUB 19.48 + KUB 23.6 + KBo 22.39 {K/18}; C. KUB 21.49

§ 1. ასე ამბობს მზე მურსილი, დიდი მეფე, მეფე ხათის ქვეყნისა, გმირი, ჭეჭა-ქუხილის ღვთაების მოსიყვარულე, ძე სუფილყოლიუმასი, დიდი მეფისა, ხათის ქვეყნის მეფისა, გმირისა.

§ 2. აზირუ შენი ზაზუა იყო, ღყფი-თეშუბ... იგი მამაჩემს მორჩილებდა. როდესაუ ნუხაშის ქვეყნის მეფენი და ქინზას ქვეყნის მეფე მამაჩემს აუმბობდნენ, აზირუ არ აუმბობდა... როდესაუ მამაჩემი თავის მტრებს შეებრძოლა, მათ აგრეთვე აზირუ შეებრძოლა. აზირუ მამაჩემს ირავდა... მამაჩემი კი აზირუს ირავდა მისი ქვეყნითურთ და არავითარ ზოროტეზას მას არ აყენებდა... არუ რაიმე ნყენას აყენებდა. 300 სიკლო ზაჭადლო ოქროს, რომელიუ მას მამაჩემმა ხარკად დაუდგინა, იგი მუდამ იხდიდა.

§ 3. მაგრამ როდესაუ მამაჩემი ღვთაება გახდა, მამაჩემის ცახტზე მე დავჰქე. აზირუ, როგორუ აქამდე იყო განწყობილი მამაჩემის მიმართ: ისე ისევე განწყობილს მიმართავ.

§ 4. მაგრამ როდესაუ ნუხაშის მეფენი და ქინზას

მეფენი კვლავ აღდგნენ და ახლა ჩემს წინააღმდეგ ამბობდნენ, აზიროუმ და ღუფი-თეშუმამ მათ... მე მხოლოდ ზაჭონობის გამო დამიყვეს... ზრძოლა მას უკვე აღარ შეეძლო...

§ 5. როდესაც მამაშენი გარდაიცვალა, მამაშენის სიტყვის თანახმად, მე შენ არ გაგაგდე. რადგანაც მამაშენი შენს სახელოს... წინაშე ხშირად წარმოთქვამდა, ამიჭომა რე მე შენზე ვიზრუნე. შენ კი სწეულებამ შეგეყარა. მაგრამ თუმცა შენ სწეული იყავი, მე, ჩემმა უდიდებულესობამ, შენ სწორედ მამაშენის ადგილას დავსვი და შენს წინაშე შენს დებს, შენს ძმებს და ამურუს ქვეყანას ფირი დავადებინე.

§ 6. მას შემდეგ, რაც ჩემმა უდიდებულესობამ, მამაშენის სიტყვის თანახმად შენზე ვიზრუნე და შენ მამაშენის ადგილზე დავსვი, მე შენ, ხედავ, ხათის ქვეყნის მეფის წინაშე, ხათის ქვეყნის, ჩემს შვილებსა და შვილიშვილის წინაშე ფირი დავადებინე. ახლა დაიწავი მეფის ფირი და მეფის ხელმწიფობა! მე კი, ჩემი უდიდებულესობა, დავიწავ შენ, ღუფი-თეშუმ! ხოლო როდესაც შენ წოლს შეირთავ და მემკვიდრეს შექმნი, დაე, მოგვიანებით ამურუს ქვეყანაში თვითონ იგი იყოს მეფე! და როდესაც მე, ჩემი უდიდებულესობა, შენ გიწავ, ასევე მე შენ შვილს დავიწავ. შენ, ღუფი-თეშუმ, დაიწავი ხათის ქვეყნის მეფე, ხათის ქვეყანა, ჩემი შვილები და შვილიშვილები სამარადისოდ.

§ 7. ხოლო ხარკი, რომელსაც ზაზუმენი და მამაშენი

იხდიდნენ – 300 სიკლო წმინდა, ზაჭაღლო, უმაღლესი ხარისხის ოქროს ძვირფასი ქვებითურთ, რომელსაჲ იხინი ხათის ქვეყანაში აგზავნიდნენ – შენჯ გაღახადე! შენს თვალებს სხვას ნუ მიაპყრობ! მამანი შენი ხარკს ეგვიპტეში გზავნიდნენ, შენ კი არ გაგზავნო! ...

§ 8. როგორც მე, ჩემი უდიდებულესობა, შენ, ღუფი-თეშუბ, ღაგირავ, ასევე შენ მზისთვის და ხათის ქვეყნისთვის დამხმარე იყავი!. თუკი ამიერიდან ხათის ქვეყანას ვინმე ზოროტ საქმეს განუზრახავს, თუკი ვინმე ჩემს უდიდებულესობას აუჯანყდება, შენ კი ამას გაიგებ, შენი ქვეითი რაზმეზითა და შენი საომარი ეტლებით მას დაეხმარე და ხათის ქვეყნის მეფესთან დროულად წარდექი, როგორც დამხმარე. მაგრამ თუკი შენ არ შეგეძლება დახმარება, მაშინ შენი ძე ან შენი ძმა გაუგზავნე სამველად ხათის ქვეყნის მეფეს შენი ფეხოსანი და რხენოსანი ლაშქრითურთ. მაგრამ თუკი შენს ძეს ან შენს ძმას ფეხოსანი და რხენოსანი ლაშქრითურთ არ გაუგზავნი ხათის მეფეს, მაშინ შენ ღვთაებნათა (წინაშე დადებულ) ფირს დაარღვევ.

§ 9. ხოლო თუკი შენ, ღუფი-თეშუბ, ვინმე საქმით შეგავინროვებს, ანდა ვინმე შენ წინააღმდეგ ამბოხდება, შენ კი ამას ხათის ქვეყნის მეფეს აწიობებ, მაშინ ხათის ქვეყნის მეფემ შენ დამხმარე ქვეითი რაზმი და საომარი ეტლები უნდა გამოგიგზავნოს... ხოლო თუ არ აწიობებ, მაშინ შენ დაარღვევ ღვთაებრივ ფირს.

§ 10. თუკი ხათის ძენი ფეხოსან და რხენოსან

ლაშქარს, დუფი-თეშუბისათვის განკუთვნილს, წაიყვანენ და, რადგანარ მათ (მის) ქალაქებში დააბნაკებენ, დუფი-თეშუბმა მათ საკვები და სასმელი მუდამ უნდა მიანოდოს ხოლმე, ხოლო თუკი ეს ლაშქარი დუფი-თეშუბის წინააღმდეგ რაიმე ზოროც საქმეს ჩაიდენს – მისი ქვეყნის წინააღმდეგ, ანდა მისი ქალაქების წინააღმდეგ ყაჩაღურ თავდასხმას მოანყოზს – ანდა დუფი-თეშუბს ამურუს ქვეყანაში მეფობიდან ჩამოაგდებს, მაშინ იგი ფიჯს დაარღვევს.

§ 11. რარ შეეხება ნუხაშის ქვეყნის ლტოლვილეზს, ქინზას ქვეყნის ლტოლვილეზს, რომლებორ მამაჩემმა წამოიყვანა და რომლებორ მე წამოვიყვანე: თუკი ჩემგან ამ ლტოლვილთაგან ვინმე გაიქრევა და შენთან მოვა, შენ კი მას არ შეიპროზ და ხათის ქვეყნის მეფეს არ დაუბრუნებ, ხოლო მას ასე ეტყვი: აღეტი, წადი, საითარ გსურს! მე კი ამის შესახებ არაფერს გავიგებ, მაშინ შენ ფიჯს დაარღვევ.

§ 12. უკეთუ შენ, დუფი-თეშუბ, ვინმე ზოროც სიტყვას მეფეზე ანდა ხათის ქვეყანაზე გეტყვის, შენ იგი მეფეს არ დაუმალო. ანდა, თუკი შენ რაიმე სიტყვებს ჩემი უდიდებულესობა საიდუმლოდ გეტყვის: ეს საქმე, ან ეს სიტყვა აღასრულე – ხოლო იგი არ აღსრულოდებ და შენ თხოვნით მიმართავ: ეს საქმე არ შემიძლია და მათ ვერასდროს ვერ აღვასრულებ – მაშინ, როგორც მეფე დაადგენს, იმის მიხედვით შემდგომში უნდა აღასრულო.

§ 13. ხოლო თუკი შენ რაიმე საქმეს, რარ

აღსასრულელებლია, არ აღასრულებ და მეფეს.... ანდა სიტყვას, მეფე რომ საიდუმლოდ გაგიძხელოს, არ შეინახავ, მაშინ შენ ფიქს დაარღვევ.

§ 14. თუკი რომელიმე ქვეყნის მუხოვრები ანდა ლტოლვილი ადგება და ხათის ქვეყნისკენ გამოიწვევს და შენს ქვეყანაზე გამოივლის, შენ იგი უვნებლივ სწორ გზაზე დაყენე, ხათის ქვეყნისკენ გზა უჩვენე და მას კარგი სიტყვები უთხარი. სხვაგან კი ისინი არსად არ გაგზავნო. მაგრამ, თუკი შენ მათ სწორ გზაზე დააყენებ და მათ ხათის ქვეყნის გზას არ მიუთითებ, ისინი კი თვალეზს მთას მიაპყრობენ, ანდა მათზე ზროტ სიტყვას იტყვი, მაშინ შენ ფიქს დაარღვევ.

§ 15. ანდა თუკი ხათის ქვეყნის მეფე რომელიმე ქვეყანას ზრძოლით შეავინროვებს, იგი კი თავის ცახტს დატოვებს და შენს ქვეყანაში მოვა, თუკი შენ მოისურვებ, რაიმე წაართვა მას, ამის შესახებ დაეკითხე ხათის მეფეს...

§ 16. შემდგომში თუკი ლტოლვილი შენს ქვეყანაში მოვა, შეიპყარი იგი...

...

§ 17. ... ღვთაება ქულითა, ხათის ზანზა, ქლაქ ელათას ზანზა, ქლაქ არქიას ზანზა, იარი, ზამფანა, ქლაქ ხურმას ღვთაება ხანთიდაშუ, ქლაქ სამყხას აფარა, ქლაქ ანქყვას ქათახა, ქლაქ ქათაფას დედოფალი, ქლაქ თახურფას ამამა, ქლაქ დუნას ხლოარა, ქლაქ ხუფისნას ..., ქლაქ სიხუფითას თაფისყვა, ქლაქ

ლანდას ღვთაება, ქალაქ ლანდას ქუნიავანი, ქალაქ ქინზას ... ლაბლანას მთა, შარინას მთა, ფისაიას მთა, ლულახი ღვთაებანი, ხაზირი ღვთაებანი, ერემქივადი, ხათის ღვთაებანი და ქალღვთაებანი, ამურუს ღვთაებანი და ქალღვთაებანი, ადრინდელი ღვთაებანი, ნარა, ნაფსარა, მინქი, თუხუსი, ამუნქი, ამირადფუ, ალაღუ, ანუ, ანთუ, აფანთუ, ენლილი, ნინლილი, მთანი, მდინარენი, ნყაროები, დიდი ზღვა, რა და დედამინა, ქარი, ღრუბლები, დაე, იყვინ ამ ხელმეკრულებისა და ფიქის მონმენი.

§ 18. რაჲ შეეხება ხელმეკრულებისა და ფიქის სიტყვებს, რომლებიერ ამ ფირფიტაზე ნერია: თუკი დუფი-თემუბი ხელმეკრულებისა და ფიქის ამ სიტყვებს არ დაიწავს, დაე, დუფი-თემუბი თავისი თავით, ქოლით, შვილით, შვილიშვილით, თავისი სახლით, ქალაქით, ქვეყნითა და თავისი ქონებით, ამ ფიქმა განადაგუროს!

§ 19. ხოლო, თუკი დუფი-თემუბი დაიწავს ხელმეკრულებისა და ფიქის ამ სიტყვებს, რომლებიერ ფირფიტაზე ნერია, დუფი-თემუბი შენი თავით, ქოლით, შვილით, შვილიშვილით..., შენი სახლით, შენი ქალაქით, შენი ქვეყნით, შენი ... შენი ქვეშევრდომებით – ამ ფიქმა დაგიფაროს!

ხათყსილი III-ის ხელშეკრულება ამყრყელ ზენთეშინასთან

CTH 92: KBo 1.8 + KUB 3.8 + KBo 28.116 + KBo 28.117

§ 1. ასე ამზრზს ლაზარნა, ხათყსილი, დიდი მეფე, მეფე ხათის ქვეყნისა, გმირი; ძე მყრსილისა, ხათის მეფისა, გმირისა; შვილიშვილი სყფილყლიყმასი, ხათის მეფისა, გმირისა; შთამომავალი ხათყსილისა, ქყსარელი კარისა.

§ 2. ზაზყაჩემი სყფილყლიყმას დროს, აზირყ, ამყრყს ქვეყნის მეფე, ეგვიპტის ვასალი (ეახლა) და ჩაყვარდა ზაზყაჩემ სყფილყლიყმას ფეხეზში. ზაზყაჩემმა შეიზრალა იგი და ხელშეკრულების ფირფიჭა დაამზადა მისთვის. მან აღწერა მისი წინაპრების დროინდელი ამყრყს ქვეყნის საზღვრები და მისჯა მას (ფირფიჭა).

§ 3. როდესაჲ ზაზყაჩემი სყფილყლიყმა გარდაიყვალა, მამაჩემმა მყრსილიმ, სყფილყლიყმას ვაყმა, მისი სამეფო ტახტი დაიკავა. ამყრყს ქვეყანაში, მეფედ დაჯდა არი-თეშყფი. არი-თეშყფის შემდეგ სამეფო ტახტზე დაჯდა დყფი-თეშყფი. მათ ყნდა დაიყვან ის ფირფიჭა, რომელიჲ ზაზყაჩემმა სყფილყლიყმამ ხელშეკრულებად შეყფდგინა აზირყს.

§ 4. მამაჩემის შემდგომ, ჩემი ძმა მყვათალი ავიდა ტახტზე სამეფოდ. ჩემი ძმა მყვათალისთვის

ბენთეშინა, როგორც მმართველი, მკვლარი იყო ამურუს ქვეყანაში. ბენთეშინა ავიდა ამურუს ქვეყნის სამეფო ტახტზე, მაგრამ ჩემმა ძმამ მუვათალომ ბენთეშინა ამურუს ქვეყნის ტახტიდან გადააყენა. მან იგი ხათიში წაიყვანა. ამ დროს მე გამოვიფხოვე ბენთეშინა ჩემი ძმა მუვათალოსგან და მან იგი მე გადამოძრა. მე იგი ხაქფისის ქვეყანაში წავიყვანე და მივეყრი ქონება. იგი არ შიმშილობდა და არაფერი დაშავებია. მე მას ვირავდი.

§ 5. როდესაც მუვათალო, დიდი მეფე გარდაიყვანა, მე, ხათისილიმ დავიკავე მამაჩემის ტახტი. მე წავიყვანე ბენთეშინა ხელმეორედ ამურუს ქვეყანაში. მე მას მამამისის ქონება და სამეფო ტახტი დავუბრუნე. ჩვენ დავამყარეთ მეგობრული ურთიერთობა. ჩემი ვაჟი ნერიქქაილი წოლად შეირთავს ამურსულ ბენთეშინას ქალიშვილს წოლად, ვინაიდან მე მივეყრი მეფის ასული გასულია ვია ამურუს ქვეყანას, სამეფო სახლს, ბენთეშინას წოლად. იგი ახლა დედოფალია ამურუს ქვეყნისა. მომავალში ჩემი ქალიშვილის ვაჟი და შვილიშვილი იმეფებენ ამურუს ქვეყანაში.

§ 6. ბენთეშინამ ასე უთხრა ჩემს უდიდებულესობას: უთხარი ჩემს ბაჭონს – შენ სიწოწხლეს მამლევე, მე, მკვლარ კარს. შენ დამაბრუნე მეორეჯერ ამურუს ქვეყანაში, მამაჩემის ტახტზე. როგორც მკვლარ კარს, შენ მომეყრი სიწოწხლე. დაე ჩემმა ბაჭონმა ხელშეკრულების ფირფიტა შექმნას და ფიცი. დაე მან დაბეჭდოს იგი და დანეროს, რომ ბენთეშინა ამურუს

ქვეყნის მეფეა. მომავალში არავინ არ უნდა წაართვას ამურუს ქვეყნის მეფობა ზენტეშინას ხელიდან ან მისი ვაჟებისა ან შვილიშვილების ხელიდან. ასე ამბობს ჩემი უდიდესულისობა: მე, ჩემი უდიდესულისობა, უარს არ გეტყვი იმაზე, რაჟ შენ, ზენტეშინა, მოითხოვე ჩემგან.

§ 7. ახლა, მე, დიდმა მეფემ, დავწერე ხელშეკრულების ფირფიტა ზენტეშინასთვის, მსგავსად სუფილუციისა, დიდი მეფის ფირფიტისა აზირუსთვის. მე, დიდმა მეფემ დავუწერე ზენტეშინას, ამურუს ქვეყნის მეფეს. შესაბამისად ზანუაჩემის ხელშეკრულების ფირფიტისა და მე მას იგი გადავეყრი. არავინ არ უნდა წაართვას ამურუს ქვეყნის მეფობა ზენტეშინას, ან მის ვაჟს ან მის შვილიშვილს, ზენტეშინასა და ჩემი ქალიშვილის შთამომავლობას ექნება ამურუს ქვეყნის მეფობა. თუკი ვინმე შეეცდება ზოროტება ჩაიდინოს ზენტეშინას ან მისი ვაჟის ან შვილიშვილის წინააღმდეგ, იგი იქნება ხათის მეფისა და ხეთების მტერი.

§ 8. სანამ ზენტეშინა კავშირში არ ყოფილა ჯერ მეფის ასულთან (გასულიავიასთან) და ვაჟები ჯერ არ ჰყოლია, ზენტეშინას შეუძლია აამაღლოს (უფლისწულად) ან ამურუს ქვეყნის უფლისწული, ან თავისი ძმა, ან თავისი ძმისშვილი, ან თავისი ქვეყნის რომელიმე მოქალაქე. ხათის მეფე და ხეთები არ უნდა შეშფოთდნენ ამის შესახებ.

§ 9. მას შემდეგ, რაჟ მე, ჩემმა უდიდესულისობამ, შენ კარგად მოგეპყარი და ამურუს ქვეყანაში მეფედ

დაგადგინე, ამ დღიდან შენ, ზენტეძინა, თუკი არ დაიწავ
ხათსილის, დიდ მეფეს, შენს ზაჭონს, და ფუფუხეფას, დიდ
ფელოფალოს, შენს ქალბაჭონს, ასევე მეფე ხათსილისა
და ფელოფალო ფუფუხეფას ვაჟებსა და შვილიშვილებს,
როგორც დიდ ფეოდალებს, ფირის ღვთაებები დაგლუპავენ
შენ და ისინი დაგნვავენ (?) შენ! თუკი ვინმე აღდგება
ჩემი ვაჟის ან ჩემი შვილიშვილის – იქნება ის ჩემი ,
ან ჩემი ძმა, ან ჩემი ძმიშვილი, ან ჩემი სძე, ან სხვა
კაცი – შენ, ზენტეძინა, არ უნდა მიატოვო ჩემი ვაჟი
ან ჩემი შვილიშვილი. შენ არსად არ უნდა ნახვიდე.
და როგორც შენი სული, შენი თავი, შენი ქოლი, შენი
ვაჟები, და შენი ქვეყანა ძვირფასია შენთვის, ისე მეფის
სული და პიროვნება და მეფის ვაჟებისა და ხათის
ქვეყნისა ძვირფასი უნდა იყოს შენთვის. მომავალში
დაიწავი ხათის მეფის ხელშეკრულება, მისი ვაჟებისა და
შვილიშვილებისა და ხათისა

§ 10. იყავი ჩემი მეგობრის მეგობარი, იყავი
ჩემი მტრის მტერი. თუკი ხათის მეფე ნავა ქვეყნის
წინააღმდეგ, ან ზაბილონის, ან ქვეყნის – რომელი
ურხოელი ქვეყნებიერ შენს საზღვრებთანაა ახლოს და
მტრულად არიან განწყობილნი ხათის მეფის წინააღმდეგ,
ან რომელი ქვეყნების ახლოს არიან შენს საზღვრებთან
და მეგობრულად არიან ხათის მეფესთან, შემობრუნდი
და გახდი ხათის მეფის მეგობარი – როდესაც ხათის
მეფე შეტევაზე მიდის, თუკი ზენტეძინა მთელი გულით
არ გაემართება მასთან თავისი ფეხოსანი და ქებოსანი

ლამქროთ, იგი დაარღვევს ფირს.

§ 11. და თუკი მე გავგზავნი უფლისწულს ან დიდებულ აზნაურს თავის ფეხოსან და წბენოსან ლამქართან ერთად ზენთეშინას დასახმარებლად, ან თუკი მე გავგზავნი მათ რათა შეუჭიონ სხვა ქვეყანას – და ზენთეშინა არ გამოიყვანს მთელი გულით თავის ფეხოსან და წბენოსან ლამქარს და არ შეუჭევს მტერს, იგი დაარღვევს ფირს. და თუკი იგი რამე ზოროტეზას განიზრახავს და ასე იფიქრებს: მიუხედავად იმისა, რომ ფირის ქვეშა ვარ და ხელმეკრულებით ვარ შეკრული, დაე, მტერმა დაამარცხოს იგი, ან მან დაამარცხოს მტერი, მე არ ჩავერევი არაფერში – იგი დაარღვევს ფირს. ან, თუკი იგი მისწერს იმ მტერს, და ასე ეტყვის: ხათის ლამქარი, ახლას მოღის შეტევაზე, გაუფრთხილდი! – იგი დაარღვევს ფირს.

§ 12. თუკი რომელიმე მტერი წამოვა ხათის მეფის წინააღმდეგ და შეუჭევს ხათის, ან თუკი ვინმე აუჭანყდება ხათის მეფეს და ზენთეშინა შეიჭყობს ამის შესახებ, იგი სასწრაფოდ უნდა ამოვიღეს თავის ფეხოსან და წბენოსან ლამქროთ დიდი მეფის დასახმარებლად. მაგრამ თუკი ზენთეშინასთვის არ არის შესაძლებელი მოსვლა, მისი ვაჟი ან ძმა უნდა სასწრაფოდ მოვიღეს თავის ფეხოსან და წბენოსან ლამქართან ერთად ხათის მეფის დასახმარებლად.

§ 13. ან, თუკი ვინმე ავინროებს ზენთეშინას, ან ან სხვა ვინმე, და იგი გაუგზავნის ხათის მეფეს: მოდი

დასახმარებლად, მაშინ ხათის მეფე მივა მის საშველად.
იგი გამოაგზავნის ან უფლისწულს ან ღიღ აზნაურს
თავის ფეხოსან და წხენოსან ლაშქართან ერთად და
ისინი დაამარცხებენ მტერს.

ე. ნუხაძე

სუფილოლოგიური I-ისა და ნუხაძელო თეოეს ხელშეკრულება

CTH 53: A. KBo 1.4 + KUB 3.10 (+?) KUB 3.9; B. KUB 3.2 = A ii 4-14
C. KBo 1.16 = A ii 15-19; D. KUB 3.3 = A ii 25-27; E. KBo 13.55 (=A iv 38-43)
< CTH 136: KBo 28.98 (del Monte OA 24:266) = ii 4-15.

§ 1. ასე ამბობს ჩემი უდიდესესობა, სუფილოლოგიური, დიდი მეფე, მეფე ხათის ქვეყნისა, გმირი: როდესაც მითანის ქვეყნის მეფემ მიზნად დაისახა შარუფშის მოკვლა და მითანის ქვეყნის მეფე შევიდა ნუხაძის ქვეყანაში თავის ფეხოსან და რხენოსანი ლაშქარით, და როდესაც მან შეავინროვა იგი, შარუფშიმ მარცხე გაუგზავნა ხათის მეფეს და ასე უთხრა: „მე ხათის მეფის ქვეშევრდომი ვარ. მიხსენი!“ და მე, ჩემმა უდიდესესობამ, გავგზავნე ფეხოსანი და რხენოსანი ლაშქარი მის საშველად, და მათ გააძევეს მითანის ქვეყნის მეფე, თავის ფეხოსან და რხენოსან ლაშქართან ერთად, ნუხაძის ქვეყნიდან.

§ 2. და მე, დიდი მეფე, ვერ ვიყავი ნუნარად ამ ამბის გამო და მე გავეშურე შარუფშის დასახმარებლად. და რადგანაც ამ დროისთვის ისუვას ქვეყანა მჭრულად განეწყო ხათის მეფის წინააღმდეგ, მე, ხათის მეფე, ნავედი ისუვას ქვეყანაში. იმის შემდგომ, რაც მე

გავანადგურე ისუვას ქვეყანა, გავნიე შარუფშის
ღასახმარებლად მითანის ქვეყნის წინაღმდეგ. როდესაჲ
მივალწნიე მთა ქაშიარას მხარეს, ანთარათლომ, ალშეს
ქვეყნის მიეფემ, შემოუჭია ჩემს უღიდებულოესობას მთა
ქაშიარა მე გავანადგურე.

...

§ 3. შუკელი ოქრო (?) იყოს წლიური ხარკი.
იგი უნდა აწიონოს ხათის ვაჭრების სასწორით. თეთე
ყოველწლიურად უნდა ეახლოს ჩემს უღიდებულოესობას,
მის ზაჭონს, ხათიში.

§ 4. იგი ჩემი მეგობრის მეგობარი უნდა იყოს და ჩემი
მჭრის მჭერი. თუკი ხათის მიეფე ხურის, ან ეგვიპტის, ან
ზაბილონის, ან აშთათას, ან ალშის ქვეყნების წინააღმდეგ
გაილაშქრებს – იმ ურხო ქვეყნების წინააღმდეგ,
რომლებიერ შენს საზღვრებთანაა და მჭრულად არიან
განწყობილნი ხათის მიეფის წინააღმდეგ, ან ის ქვეყნები,
რომლებიერ შენს საზღვრებთანაა და მშვიდობა აქვთ
დამყარებული ხათის მიეფესთან – მუქიშის, ალეპოს,
ქინზას ქვეყნები – როდესაჲ მე, ხათის მიეფე, შევუჭევ
მათ, თუკი თეთე არ გამოიყვანს მთელი შემართებით
თავის ფეხოსანსა და რხენოსან ლაშქარს და არ
იზრძოლებს ჩემი მჭრის წინააღმდეგ, იგი დაარღვევს
ფირს. ან, თუკი მე გავგზავნი უფლისწულს ან
დიდაზნაჲს, თავის ფეხოსან და რხენოსან ლაშქართან
ერთად, თეთეს საშველად, ან ვინმეს საშველად – რათა
შეუჭიოს სხვა ქვეყანას – თუკი თეთე მთელი გულით

არ ღარაზმავს თავის ფეხოსან და რხენოსან ლაშქარს და არ შეუტევს მტერს, ის ღარღვევს ფიქს. ან თუკი იგი რამე ზოროტებანს ჩაიღენს, და ასე იფიქრებნ: „იმის მიუხედავად, რომ ფიქსის ქვეშ ვარ და ხელშეკრულების ქვეშევრდომი ვარ, ან მტერმა დაამარჯხოს იგი, ან მან დაამარჯხოს იგი, მე არაფერი მინდა ვიწოდე ამის შესახებ“ – იგი ღარღვევს ფიქს. ან თუ იგი მტერს მისწერს (და) ასე ეტყვის: „ხათის ლაშქარი მოდის შეტევაზე. ფეხიზლად იყავი!“ – იგი ღარღვევს ფიქს. ... ხურის ქვეყანა, აშთათას ქვეყანა, უფას ქვეყანა...

§ 5. თუკი სხვა მტერი ხათის მეფის წინააღმდეგ წამოვა და შეუტევს ხათის, ან თუკი ვინმე აუჯანყდებან ხათის მეფეს, და თეთე შეიჭკობს ამას, მაშინ იგი სასწრაფოდ უნდა მოვიდეს თავისი ფეხოსანი და რხენოსანი ლაშქრით ერთად უფლისწულის სამველად. მაგრამ თუკი თეთესთვის შეუძღებელია მოსვლა, ან მისი ვაჟი, ან მისი ძმა, ან მისი მალაღი სამხედრო თანამდებობის პირი უნდა მოვიდეს სასწრაფოდ ფეხოსან და რხენოსან ლაშქართან ერთად ხათის მეფის სამველად.

§ 6. ან, თუკი ვინმე დაჩავრავს თეთეს, ან , ან ვინმე სხვა, და იგი გაუგზავნის ხათის მეფეს: „მოდი ჩემ სამველად, მაშინ მეფე მოვა მის დასახმარებლად. და იგი გაავგზავნის ან ან ან უფლისწულოს, ან დიდაზნაურს, ფეხოსანი და რხენოსანი ლაშქრით და ისინი დაამარჯხებენ მტერს. და ახლა თეთე შემოჭრიანლდა ხათის მეფის ვასალოზისკენ თავდაჯვრის მიზნით და თავის

თავისთვის. და თუკი მე გამოვგზავნი ხათის აზნაყრს, თავის ფეხოსან და რხენოსან ლაშქართან ერთად ნუსხაძის ქვეყანაში, ისინი შემოვლენ მის ქალაქებში, და მან უნდა დაიწყოს და გამოკვებოს ისინი. მათ უნდა იარონ მსგავსად ძმებისა მის წინ. მან უნდა დაიწყოს ხათის მეფე. და მომავალში, რომელი ხეთელიც განიზრახავს ზოროტეზას თეთეს წინააღმდეგ – თუკი იგი გადაწყვეტს მისი ქალაქიდან ნადავლი წაიღოს, ის დაარღვევს ფირს.

§ 7. და რომელი ტყვეებურ ხათის მეფემ წამოიყვანა ნუსხაძის ქვეყნიდან – ხურის ქვეყნის ტყვეები, ქინზას ქვეყნის ტყვეები, ნიას ქვეყნის ტყვეები, ან ტყვეები მუქიძის ქვეყნიდან – თუკი მათგან ზოგი კარგი ან ქალი გაიქრევა ხათიდან და შემოვა შენს ქვეყანაში, შენ არ უნდა იფიქრო შემდეგნაირად: „მიუხედავად იმისა, რომ მე ქვეშევრდომი ვარ ხელშეკრულებისა და ფირის ქვეშ ვარ, მე არ მინდა ვიყო რამე ამის შესახებ. დაე დარჩნენ ისინი ჩემს ქვეყანაში“. თეთემ უნდა შეიპყროს ისინი და დაუბრუნოს ისინი ხათის მეფეს.

§ 8. თუკი ვინმე ნააქეზებს თეთეს ზოროტეზაზე, იქნება ეს ხეთელი თუ თავისი საკუთარი ქვეშევრდომი და თეთე არ შეიპყრობს მას და არ გაუგზავნის მას ხათის მეფეს, იგი დაარღვევს ფირს.

§ 9. ნუსხაძის რომელი მოქალაქეებურ რზოვრობენ ხათიში – იქნება ეს აზნაყრი თუ მონა, ქალი თუ მონა ქალი და თეთე მოითხოვს მას ხათის მეფისგან და ხათის მეფე მისცემს მას, მან უნდა ნაიყვანოს იგი. მავრამ

თუკი ხათის მეფე არ მისწემს მას და იგი გაიქრება და მივა თეთესთან, (ან) თუკი თეთე მას ისევ მოიჭარებს, იგი დაარღვევს ფირს.

§ 10. და თუკი რომელიმე ქვეყნის მკვიდრი ადგება და მოვა თეთეს ქვეყანაში და თეთე მათ არასასურველ სიტყვებს ეტყვის და მიუთითებს მთებინაკენ ან სხვა ქვეყნისაკენ, იგი დაარღვევს ფირს. უთხარი მათ სასურველი სიტყვები და უჩვენე მათ ხათის გზა. თუკი ლტოლვილი ხურის ქვეყნიდან ან სხვა ქვეყნიდან მოვა ნუხამის ქვეყანაში, თეთემ არ უნდა დააყოვნოს იგი, არამედ უნდა გამოუშვას იგი ხათიში. თუკი იგი არ გამოუშვებს მას, იგი დაარღვევს ფირს.

§ 11. და რაჯ თეთეს სურს, მან უნდა მოითხოვოს ხათის მეფისგან. იგი მიიღებს, რასაჯ უფლისწული მისწემს მას. მან არ უნდა აიღოს ის, რასაჯ უფლისწული არ მისწემს.

§ 12. და რადგანაჯ მე თეთეს კარგად მოვექერი, დავუბრუნე მას სიროუხლოე, როდესაჯ მკვდარი იყო და დავაბრუნე თავის ქვეყანაში.

§ 13. მზის ღვთაება რისა, ქალაქ არინას მზის ქალღვთაება, ჭაროსის ღვთაება რისა, ხათის ჭექა-ქუხილის ღვთაება, შერი, ხური, ნანას მთა, მთა ხაზი, ... ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ლაშქარის ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ზაზრის ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ალეპოს ჭექა-ქუხილის ღვთაება, რიფალოანდან ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ნერიქის ჭექა-ქუხილის ღვთაება,

ლოხერინას ჭექა-ქუხილის ღვთაება, სამარხების ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ხისაშაფას ჭექა-ქუხილის ღვთაება, სახფინას ჭექა-ქუხილის ღვთაება, საფინსუვას ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ფითიარიქის ჭექა-ქუხილის ღვთაება, სამუხას ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ხურმას ჭექა-ქუხილის ღვთაება, სარისას ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ღახმაწენის ჭექა-ქუხილის ღვთაება, უფას ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ქირყვანას ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ისხუფუთას ჭექა-ქუხილის ღვთაება, ნუხაშის ჭექა-ქუხილის ღვთაება.

§14. მზრუნველი ღვთაება, ხათის მზრუნველი ღვთაება, ზითხარია, ქარზი, ხაფანთალია, ქარახნას მზრუნველი ღვთაება, მიღამოენის მზრუნველი ღვთაება, მონადირის ჩანთის მზრუნველი ღვთაება, ეა, ალათუ, თურმითას თელიფინუ, თავინიას თელიფინუ, ხანხანას თელიფინუ, ფირვა, ასქასეფა.

§15. მთვარის ღვთაება, ფიქის ბაჭონი, იშხარა, ფიქის დედოფალი, ხემათი, რის დედოფალი, იშთარი, მიღამოენის იშთარი, ნინეკეს იშთარი, ხათარინას იშთარი, ნინათა, ქულოთა, ომის ღვთაება, ხათის ომის ღვთაება, ილიანას ომის ღვთაება, არჩიას ომის ღვთაება, იარი, ზაფანა.

§16. ხურმას ხანთითასუ, სამუხას აზარა, ანქუვას ქათახა, ქათაფას დედოფალი, თახურფას ამაძა, ფუნას ხაღარა, ხუფისნას ხუვასანა, ისხუფითას თაფისუვა, ლანღას ქალბაჭონი, ლანღას ქუნიავანი, ქინზას ..., ლიბანის მთა, სარინას მთა, ფისაისას მთა, მთაში მცხოვრები ღვთაებები, დაქირავებული ღვთაებები,

ერემქივგალი, ხათის ყველა ღვთაება და ქალღვთაება, ქირყვანას ქვეყნის ყველა ღვთაება და ქალღვთაება,, ნუხაშის ქვეყნის ყველა ღვთაება და ქალღვთაება, ყველა უწინდელი ღვთაებანი: ნარა, ნამსარა, მინქი, თუხუსი, ამუნქი, ამიზაფუ, ალალოუ, ანთუ, ანუ, აფანთუ, ენლილი, ნინლილი.

§ 17. მთები, მდინარეები, ნყაროები, დიდი ზღვა, რა და დედაძინა, ქარები და ღრუბლები. ისინი მონმეებად დაუდგებიან ამ ხელმეკრულენასა და ფიქს. ხელმეკრულენის ყველა სიტყვა და ფიქრი, რომელიც დანერილია ამ ფირფიჭაზე – თუკი თეთე დაირავს ამ სიტყვებს ხელმეკრულენისა და ფიქს, რომელიც დანერილია ამ ფირფიჭაზე, ეს ფიქრის ღვთაებანი დაირავენ თეთეს, თავის თავთან, როლებთან, ვაჟებთან, შვილიშვილებთან, ოჯახთან, სახლთან, ქალაქთან, ქვეყანასთან და თავის ქონებასთან ერთად.

კოლოფონი: ეს ფირფიჭა ... და უკეთუ ...

ვ. ალეპო

მუკათალი II-ისა და ალეპოელი თაღმი-ძარჸმას ხელშეკრულება

CTH 75: A. KBo 1.6; B. KUB 3.6; C. KUB 3.5; D. 21/c; E. KUB 48.72 (Aof 2:51)

§ 1. ასე ამბობს თაზარნა, მუკათალი, დიდი მეფე, მეფე ხათის ქვეყნისა, გმირი: ძე მურსილისა, დიდი მეფისა, ხათის მეფისა, გმირისა: შვილიშვილი სუფილულიუძასი, დიდი მეფისა, ხათის მეფისა, გმირისა:

§ 2. მამაჩემმა მურსილიმ თაღმი-ძარჸმასთან, ალეპოს მეფესთან, ხელშეკრულების ფირფიტა დანერა მაგრამ ფირფიტა მოიპარეს. მე, დიდმა მეფემ, ახალი ფირფიტა შევადგინე მისთვის, ჩემი ზეჯდით დავბეჭდე და მივეყრი მას. მომავალში ამ ფირფიტის სიტყვარ კი არავინ არ უნდა შეყვალოს. სიტყვა თაზარნასი, დიდი მეფისა არ არის ის, რაჸ შეიძლება უარყო ან დაამტკვრიო. ვინჸ შეყვლის მას, უნდა მოკვდეს. მამაჩემი მურსილის ხელშეკრულების ფირფიტა შემდეგნაირად იყო შედგენილი:

§ 3. ასე ამბობს ჩემი უდიდებულესობა, მურსილი, დიდი მეფე, მეფე ხათისა: ძე სუფილულიუძასი, დიდი მეფისა, ხათის მეფისა, გმირისა:

§ 4. უნინ ალექპოს მეფეებს დიდი მეფობა ეპყრათ, მაგრამ ხათყსილიმი, დიდმა მეფემ, ხათის მეფემ, მყრსილიმი, დიდმა მეფემ, ხათყსილის შვილიშვილმა, დიდმა მეფემ, დანგრია ალექპოს მეფობა და ალექპოს ქვეყანა.

§ 5. როდესაჲ თყთხალია, დიდი მეფე სამეფო ტახტზე დაჯდა, ალექპოს მეფემ მშვიდობა დაამყარა მასთან. მაგრამ ალექპოს მეფემ მხარი იყვალა და გაყრიგდა ხანიგაღბათის მეფეს. ამ ამბის გამო მან გაანადგურა ისინი – ხანიგაღბათისა და ალექპოს მეფეები თავიანთ ქვეყნებთან ერთად. და მან დაშალა ქალაქი ალექპო.

§ 6. ალექპოს მეფემ დანაშაული ჩაიდინა ხანიგაღბათის წინააღმდეგ, მაგრამ მან ასევე ჩაიდინა დანაშაული ხათყსილის, ხათის მეფის წინააღმდეგ.

§ 7. აშთათას ხალხმა და ნყხაშის ხალხმა მოითხოვეს ქალაქები და სასაზღვრო რეგიონები ალექპოს ქვეყნისა მითანის მეფისგან.

§ 8. და მითანის მეფე მოვიდა და მისჯა ეს ქალაქები და სასაზღვრო რეგიონები აშთათას ხალხს და ნყხაშის ხალხს, აღსანიშნავად მეგობრული ურთიერთობისა.

§ 9. და მან დანერა ფირფიტა მათთვის ამ ქალაქების და სასაზღვრო რეგიონების შესახებ და მან დაბეჭდა თავისი საბეჭდავით. ასე ჩაიდინა ალექპოს მოსახლეობამ ხათყსილის, ხათის მეფის წინააღმდეგ დანაშაული.

§ 10. როდესაჲ აშთათას ხალხი და ნყხაშის ხალხი მოვიდა ხათყსილისთან, ხათის მეფესთან, მათ მოითხოვეს

ქალაქები და სასაზღვრო რეგიონები ალექსოს ქვეყნისა, და ხათის მეფე მოვიდა და მან გადასწა ქალაქები და სასაზღვრო რეგიონები ალექსოს ქვეყნისა აშთათას მარხოვრებლებს და ნუხაშის მარხოვრებლებს, როგორც ძღვენი. მან შეადგინა ფირფიტები ამ ქალაქებისა და სასაზღვრო რეგიონების შესახებ და მან დაბეჭდა ისინი თავისი ზეჯდით. მათ იგი დღემდე აქვთ.

§ 11. როდესაც სუფილოლიუმა, დიდი მეფე, მეფე ხათის ქვეყნისა, მამაჩემი, დაჯდა სამეფო ტახტზე, იგი წავიდა მითანის მეფის წინააღმდეგ და აიღო ქარხემიშის ქვეყანა, ალექსოს ქვეყანა, და ნუხაშის ქვეყანა, ხოლო ქინზას ქვეყანა და ამურუს ქვეყანა მან ეგვიპტის მეფეს წაართვა და საზღვრად ლიბანის მთა დაადგინა.

§ 12. და ქალაქები და სასაზღვრო რეგიონები ალექსოს ქვეყნისა, რომლების ხათუსილიმი, დიდმა მეფემ, მეფემ ხათის ქვეყნისამ, მისცა აშთათას ხალხს და ნუხაშის ხალხს საჩუქრად, ალექსოს ქალაქები და სასაზღვრო რეგიონები

§ 13. თაღმი-შარუმას შთამომავლობამ უნდა დაიყვას მისი უდიდებულესობა, მურსილი, ხათის მეფე, და მისი უდიდებულესობის, დიდი მეფის შთამომავლობამ არ უნდა ჩამოავდოს ტახტიდან თაღმი-შარუმას შთამომავლობა. ჩემი უდიდებულესობა, დიდი მეფე, იქნება თაღმი-შარუმას, ალექსოს მეფის დამხმარე, და თაღმი-შარუმა, ალექსოს მეფე, იქნება მისი უდიდებულესობის, დიდი მეფის, ხათის მეფის დამხმარე. მისი უდიდებულესობის,

მურსილის, ხათის მეფის შთამომავლობა დამხმარე იქნება თაღმი-შარუძას შთამომავლობის დამხმარე და თაღმი-შარუძას შთამომავლობა იქნება ჩემი უფიღებულესობის შთამომავლობის დამხმარე. რადგანაჲ ჩვენ ყველანი ვართ სუფილულიუძას, დიდი მეფის შთამომავლები, დაე, ჩვენ ერთი სახლი გვქონდეს. ხათის ღვთაებები და ალეპოს ღვთაებები იყვნენ მონმეები ამ საქმეში.

§ 14. მომავალში, ალეპოს სამეფო არ უნდა აღემატოს ხათის სამეფოს. თაღმი-შარუძამ, ალეპოს მეფემ, უნდა დაირვას მისი უფიღებულესობა, დიდი მეფე, მეფე ხათისა და ჩემი უფიღებულესობა, მურსილი, დიდი მეფე, დაირვას თაღმი-შარუძას, ალეპოს მეფეს. არავინ არ უნდა აიღოს რამე თაღმი-შარუძას ქონებიდან ან მისი ვაჟისა ან შვილიშვილის ქონებიდან. თაღმი-შარუძას ვაჟმა და შვილიშვილმა, ალეპოს მეფემ, უნდა შინარჩუნოს ალეპოს მეფობა.

§ 15. მწერალმა დანერა ეს ფირფიტა ხათუსაში ლიზის, მეჭინბეთუხუცესის თანდასწრებით, გასუს, ქურუმების უფროსის: დუ ლი, ...: არანხაფალიყის, მარჯვენა ჯარის უფროსის, მარჯვენა ჯარის სარდლის: ლუსუაქის, სასახლის მსახურთუხუცესის: მითანა-მუვას, მწერალთა უფროსის: და ლამა-ფიას, მეფის ანთუვასაჯლისა და მწერლის თანდასწრებით.

ზ. სირია

მურსილი II-ს სირიული კამათის არბიტრაჟი

§ 1. ასე ამბობს მისი უდიდებულესობა, მურსილი, დიდი მეფე, მეფე ხათის ქვეყნისა, ძე სუფილუკლიუძისი, დიდი მეფისა, ხათის მეფისა, გმირისა:

§ 2. უნინ იარსუვათას ქალაქი ეკუთვნოდა ზარგას ქვეყანას. შემდგომ იგი ძალით მოაქრია აზირადას ზაზუამ ხურის ქვეყნის მეფის ძალაუფლების ქვეშ, რომელმაც იგი თეთეს, ხაზირუს, ზაზუას გადასცა. შემდეგ ისე მოხდა, რომ თეთემ და ენ-ურთამ ომი გამოუჩნადეს მისი უდიდებულესობას, ხოლო აზირადა მისი უდიდებულესობის მხარეს დადგა. მან განდევნა ენ-ურთა, მისი უდიდებულესობის მჭერი ქვეყნიდან, თვითონ კი მოვიდა ხათის ქვეყანაში, მის უდიდებულესობასთან. დამიჩოქა და ასე მითხრა: ვინაიდან იარსუვათას ქალაქი უნინ ზაზუაჩემს ეკუთვნოდა, მომეერი დარწარიელბული ქალაქი იარსუვათა თავის შიშველ კედლებთან, ღვთაებებთან და საგვარეულო სულებთან ერთად.

§ 3. მე, ჩემმა უდიდებულესობამ, მას შემდეგი ვალდებულება დავაკისრე: თუკი მე, ჩემი უდიდებულესობა, დავიპყრობ იარსუვათას ხმლით, ხათის ფეხოსანი და

რენოსანი ლაშქროთ, მე ავიყვან მის ტყვეებს და ქონებას და ხათიში წავასხამ. მიუხედავად ამისა, მე გადმოგვემ დაწარიელებულ ქალაქ იარყათას თავის შიშველ კედლებთან, ღვთაებებთან და საგვარეულო სკლებთან ერთად შენ, აზირადა.

§ 4. მაგრამ თუ არა, სანამ მე, ჩემი უდიდებულესობა, დავიპყრობ იარყათას, თეთეს ვაჟმა ან ძმამ უნდა ნინასნარ მოკლას თეთე, ან შეიპყროს იგი და შემოაბრუნოს ჩემსკენ და ასე თქვას: მე ვარ მისი უდიდებულესობის ქვეშევრდომი ამ ადგილას. მაშინ მე, ჩემი უდიდებულესობა, არ წავართმევ იარყათას მას. წავიღებ. მაგრამ თუკი არავინ არ მოკლავს თეთეს,

მისი ძმა იყო. შემოჭრიალდა ხათისკენ და იგი შეიქნა მისი უდიდებულესობის ქვეშევრდომი“.

§ 5. და მე, ჩემმა უდიდებულესობამ, განსაკუთრებულად დავამარჯხე ენ-ურთა, თავის ქონებასთან და ქვეყანასთან ერთად. მაგრამ მისი მეფობა, ტახტი, ქონება და ქვეყანა, რომელიც მე დავინდე, მივეყრი აზირადას და იგი გარგას ქვეყნის მეფედ ვაქრე. ხოლო აზირადამ თავისი ვაჟი ირ-თეშუბი უფლისნულად დაამტკირა. მომავალში, როდესაწ აზირადა გარდაიწვლიება, თავის ვაჟს – ირ-თეშუბს დაუტოვებს თავის მეფობას, გვირგვინს, ქვეყანას და ქონებას.

§ 6. და თუკი ირ-თეშუბი არ აწყენინებს ჩემს უდიდებულესობას და ხათის ქვეყანას, მაშინ მომავალში

არც მისი ძმა, არც ნათესავი არ შეეერილება მას სამეფო ტახტში, არც მის ქონებაში, არც მის ქვეყანაში. ღა თუკი, აზირაღა როქხაღია ღა მისი ვაჟი ირ-თეშუბი შეენინაღმღეგება თავის მამა აზირაღას ღა შეერღება, რომ ავნოს თავის მამას, მამინ ირ-თეშუბის სამეფო ტახტი ზარგაში შეირყვა.

§ 7. რადგანარ ხუია ღა შუმითარა ხათის მხარეს გადავიღენ, აზირაღა ღა ირ-თეშუბი არ უნღა შეერაღონ, რომ ავნონ შუმითარას ღა ხუიას ღა ზოროტება არ უნღა განიზრახონ მათ ნინაღმღეგ.

§ 8. მაგრამ თუკი აზირაღა ღა ირ-თეშუბი განიზრახვენ ავნონ შუმითარასა ღა ხუიას, ზოროტებას ჩაიფიქრებენ მათ ნინაღმღეგ, ან მათ ღამერინებას ჩაიღებენ (გულში), მამინ ამ შემთხვევაში აზირაღა ღა ირ-თეშუბი ხათის აწყენინებენ.

§ 9. შუმითარამ ღა ხუიამ არ უნღა განიზრახონ ავნონ აზირაღასა ღა ირ-თეშუბს, მათ ნინაღმღეგ ზოროტება არ უნღა ჩაიღონ (გულში), არავითარ შემთხვევაში არ უნღა ღამერინონ ისინი. თუკი შუმითარა ღა ხუია განიზრახვენ, როგორმე ავნონ აზირაღას ღა ირ-თეშუბს ღა ზოროტებას განიზრახვენ მათ ნინაღმღეგ, მამინ შუმითარა ღა ხუია აწყენინებენ ხათის ქვეყანას.

თ. ეგვიპტე

კადეშის შრომის

„ნელი მეხუთე, მესამე თვე, დღე მეცხრე. გორას დიდებისას, ძლიერი კუროსი, მათის საყვარლისა, ზემო და ქვემო ეგვიპტის მეფის, რამსესი, რომელსაჲ სიწოწხლე ებოძა.

მისი უდიდებულესობა იმყოფებოდა ჯახიში, თავისი მეორე ძლევამოსილი ლაშქრობის დროს. კადეშის სამხრეთ მაღლობებზე დღე დგებოდა, როდესაჲ გათენდა, მისი უდიდებულესობა გამოჩნდა, მსგავსად მზის სხივებისა, აისხა მან მამამისის მონჭყს სამკაული.

მისი უდიდებულესობა ჩრდილოეთით გაემგზავრა, მისმა უდიდებულესობამ მიაღწია ქალაქ შაჭბუნის სამხრეთს. მოვიდა ორი შასუ შასუს ტომიდან, რათა ერნობნინათ მისი უდიდებულესობისთვის: „ჩვენმა ძმებმა – ტომის ბელადებმა, რომლებიც ხეთის ქვეყნის მთავარმა დამარცხა, გამოგვეზავნეს მის უდიდებულესობასთან, რათა შეგვეყვებინებინა: ჩვენ ფარაონის ქვეშევრდომებად გვინდა ვიქნეთ, დაე იყოს იგი დღეგრძელი, ჯანმრთელი და უცნებელი. და ჩვენ გვინდა ხეთის ქვეყნის გამარჯვებულ თავადს გავქვეყნოთ“.

მისმა უდიდებულესობამ მიუგო მათ: „სად არიან

თქვენი ძმები (რომლებმაც) გამოგვზავნათ თქვენ, ჩემი უდიდესი უსიკეთისთვის რჩევის მისაწყობად?“. მათ შეაწყობინეს მის უდიდესი უსიკეთისთვის ხეთას ქვეყნის გამარჯვებული თავადის ადგილსამყოფელი: ხეთას ქვეყნის გამარჯვებული თავადი იმყოფება ალეპოში, რამეთუ ისმინა მან, (რომ) ფარაონი, დაე იყოს იგი დღევრძელი, ჭანმრთელი და უცნებელი, სამხრეთით გაემგზავრა“.

სიტყვა, რომელიც „შასყებმა“ მოახსენეს მის უდიდესი უსიკეთისთვის, მყდარი იყო, (მათ სურდათ) დაეზვერათ, თუ სად იმყოფებოდა მისი უდიდესი უსიკეთისთვის და არ მიეერთა საშუალებამ მისი უდიდესი უსიკეთისთვის, მომზადებულიყო ხეთის ქვეყნის ძლევამოსილ თავადთან საბრძოლველად.

სანამ შასყები გაგზავნილნი იყვნენ ხეთას ქვეყნის ძლევამოსილი თავადის მიერ, რათა მოეხსენებინათ ეს სიტყვა მისი უდიდესი უსიკეთისთვის, იმ დროს იგი გაემართა თავის ლაშქართან, თავის სამხედრო ეტლებთან, ხეთას ქვეყნის საზღვრებში შემავალ ყველა ქვეყნის დიდებულებთან ერთად, იმ ლაშქრითა და ეტლებით, რომელიც ნამოიყვანა ძლით, რათა შემბრდობებოდა მის უდიდესი უსიკეთისთვის და მოლალატე კადემის მისადგომებთან ბრძოლისთვის მზადყოფნაში გაჩერდა. ხოლო მისმა უდიდესი უსიკეთისთვის ეს ამბავი არ იყო და და თქვა: „გაუშვან ეს ორი შასყ, რომლებიც ჩემს წინაშე არიან“. შემდეგ გაემგზავრა მისი უდიდესი უსიკეთისთვის ჩრდილოეთისაკენ და

მიაღწია კადეშის ჩრდილო-დასავლეთს, ხოლო მისი უდიდესუცესობის ლაშქარი განლაგდა ბანაკის წინ.

როდესაც მისი უდიდესუცესობა ოქროს ტახტზე იჯდა, ეახლნენ მისი უდიდესუცესობის დაჯვრდანი ბადრადები და მოიყვანეს ხეთას ქვეყნის ძლევამოსილი თავადის ორი ტყვე ბადრადი. ისინი აახლეს (მას) და მისმა უდიდესუცესობამ მიუგო მათ: „ვინ ხართ თქვენ? მათ უპასუხეს: „ჩვენ ხათის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადის დიდებულები ვართ და მან გამოგვგზავნა, რათა დაგვეზვერა, თუ სად იმყოფებოდა შენი უდიდესუცესობა“. მიუგო მათ მისმა უდიდესუცესობამ: „სად არის იგი, ხათის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადი? მე შევიტყვე, როგორც ამბობენ, იგი უნდა იმყოფებოდეს ალუპოს ქვეყანაში, თუნიფის ჩრდილოეთით“. მათ მიუგეს მის უდიდესუცესობას: „შეხედე, ხათის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადი თავისთან მყოფ მრავალრიცხოვან ქვეყნებთან ერთად, რომლებიც ძალით წარმოტყვევან სხვადასხვა ოლქებიდან, და ისინი ხათის ქვეყნის საზღვრებს შიგნითაა – ქვეყანა ნახარინა, ქაშქაშის ქვეყანა, მასას ქვეყანა, ფედასას ქვეყანა, ქირქიშას და რაქას ქვეყნები, ქარგამიშის მინა, იროუს მინა, იქერიჩის ქვეყანა, ალუპოს ქვეყანა და ქედის ქვეყანა – ისინი (საზრდოვლად) განლაგდნენ. ქრეულნი არიან ფეხოსან და ეტლოსან ჯარად... უთვალავია მათი რიცხვი, ვითარცა ქვიშა ნაპირზე. ხედავ, დგანან ისინი, საომრად გამზადებულნი, მოღალატე კადეშის

მისაღგომებთან”.

მაშინ მოიწვია მისმა უდიდებულესობამ დიდებულეები და ამერო ყველაფერი, რაჲ ძლევამოსილი ხეთი თავადის ზადრაგებმა უამბეს. უთხრა მათ მისმა უდიდებულესობამ: „შეხედეთ ამ გარნიზონების უფროსებს და დიდებულეებს, რომელთა ქვეშ ფარაონის მინაა..., დაე იყოს იგი დღევგრძელი, ჳანმრთელი და უვნებელი, რომ ხათის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადი იმყოფება ალეპოს მინაზე, თუნიფას გვერდით და იგი გაექრა მის უდიდებულესობას, რორა შეიყო, რომ ამბობდნენ: „მისი უდიდებულესობა მოდის“. ასე ეუბნებოდნენ ისინი მის უდიდებულესობას ყოველ დღე: „ხედავთ, შვიტყვე მე ან ხათის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადის ტყვე ზადრაგებისგან: ხათის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადი მოვიდა მრავალიეზოვან ქვეყნებთან ერთად, რომლებიჲ მასთან ერთად არიან, ურიეზვი ხალხითა და რხენებით, ქვიშასავით“. შეხედეთ, დგანან ისინი მოლაღატე კადეშის მისაღგომებთან. და არ მარნობეს (მე ეს) ურხო ქვეყნის მთავრებმა და უხუყრესებმა, რომლებიჲ ფარაონის მინაზე იმყოფებიან“.

მიუგეს დიდებულებმა, რომლებიჲ მისი უდიდე-
ბულესობის ნინაშე იღვნენ: „უდიდესი დანაშაული ჩაიდინეს ურხო ქვეყანათა მთავრებმა და ფარაონის დიდებულებმა, როდესაჲ არ შეგატყობინეს ის, რომ ხეთის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადი იმყოფება იქვე, სადარ ზატონია, იმის მიუხედავად, რომ ისინი ყოველდღიურად ანვდიდნენ მის უდიდებულესობას რნობებს“.

მაშინ უზრძანეს ვეზირს, აეჩქარებინა მისი უფიღებულებობის ლაშქარი, რომელიც მიდიოდა ქალაქ შანჭყუნის სამხრეთით, რათა მიეყვანათ ისინი იქ, სადაც მისი უფიღებულებობა იმყოფებოდა.

სწორედ მაშინ, როდესაც მისი უფიღებულებობა თავის დიდებულოთ ესაუბრებოდა, მოვიდა ხეთის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადი თავისი ლაშქრით და ეტლებით (და) აგრეთვე, მასთან მყოფ მრავალრიცხოვანი ქვეყნებით. მათ გადაიარეს არხი, რომელიც კადემის სამხრეთითა და მიაღნიეს მისი უფიღებულებობის ლაშქარს მაშინ, როდესაც იგი არ მოელოდა მათ. მაშინ უკან დაიხია მისი უფიღებულებობის ლაშქარმა და ეტლებმა იმ ადგილიდან ჩრდილოეთისკენ, სადაც იყო მისი უფიღებულებობა. ხათის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადის ლაშქარი გარს შემოერტყა მის უფიღებულებობის დაწვას, რომელიც მასთან იმყოფებოდა.

როდესაც იხილა ისინი, მისი უფიღებულებობა აჩქარდა და გაშმაგდა, მსგავსად მამამისისა, თებეს მზრძანებლისა, აისხა იარაღი, ჩაიყვა ჭავჭავი. მსგავსი იყო იგი ზაალისა, მისი დიდების უკან. მაშინ შეახტა იგი თავის ეტლს „გამარჯვება თებეში“ და სასწრაფოდ ჩაუდგა (ლაშქარს) სათავეში. იგი შეიჭრა ხათის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადის ლაშქრისა და მასთან მყოფი ურიცხვი ქვეყნების ლაშქრის შუაგულში. მისი უფიღებულებობა მსგავსი იყო სუხათისა, დიდებულო ძალით მსგავსი იყო სომხათისა, როდესაც იგი მრისხანებდა. მისი

უდიდებულესობა ხოჯავდა მტერს (ე.ი. ლაშქარს) ხათის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადისას, თავის მთავრებთან, ძმებთან, მისი ქვეყნის დიდებულებთან ერთად, რომლებიერ მან (ე.ი. ხათის მეფემ) თან მოიყვანა, ლაშქრითა და ეტლებითურთ – ამარჯებდა (ფარაონი) მათ ერთიმეორეს მიყოლებით. მისი უდიდებულესობა ხოჯავდა მათ იქ, სადაჲ ისინი იმყოფებოდნენ და ეყემოდნენ ისინი, ვითარჲა რხენები. მისი უდიდებულესობა უჭევდა ხათის ქვეყნის ძლევამოსილი თავადის (ლაშქარს) და ისინი რვიოდნენ ერთიმეორეს მიყოლებით ორონტის ნყაღში.

ღავამარჯე მე მთელი ქვეყნები, მე, მარტომ, როდესაჲ მიმატოვა ჩემმა ლაშქარმა და ეტლებმა. არჲ ერთი მათგანი არ დაბრუნებულა, ვფიჯავ მე, როგორჲ ვყყვარვარ რა-ს, როგორჲ მრემს პატივს მამაჩემი ატყუმი, რომ ყველაფერი, მისი უდიდებულესობის მიერ ნათქვამი, შესრულდა ჭემმარიტად ლაშქრისა და ეტლების ნინაშე (ე.ი. იმათ პატივისაყრემად)“.

რამსეს II-ისა და ხათუსილი III-ის სამშვიდობო ხელშეკრულება

CTH 91: A. KBo 1.7 + KBo 28.115 + KUB 3.121 + Bo 6549 + Bo 6674;
B. KBo 1.25 + KUB 3.11 + VBoT 6 + KUB 48.73, VAT 6207; C. KUB 3.120

წელი 21-ე, ჰერეცის (დროის) პირველი თვე, დღე 21-ე ზემო და ქვემო ეგვიპტის მეფის უსერმაატრას სეტეპენრის, რა-ს ძის, რამსეს მერიამუნის დიდებისას, რომელსაჲ საყუყუნოდ ებოძა მარადიული სიწოწხლე, იმ დღეს, როდესაჲ მისი უდიდებულესობა იმყოფებოდა ქალაქ ჰერთან – რამსეს მერიამუნმა ... მოვიდა მეფის ელჩი, მსმენელი... მეფის ელჩი... ელჩი ხათის ქვეყნიდან... ტერეცხები, მეორე ელჩი ხათის ქვეყნიდან – რამსესი, ელჩი... მზრუნავი ხეთესერზე, ვერწხლის ფირფიტით, რომელიჲ დაავალა ხათის ქვეყნის დიდებულმა მმართველმა, ხეთესერი საკვირველი, დღევრძელი, რომ გამოსთხოვოს მშვიდობა დიდებულენას მეფისა, ზემო და ქვემო ეგვიპტისა, უსერმაატრას, სეტეპენრას, რას ძეს, რამსესს, მერიამუნს, რომელსაჲ ებოძა წხოვრება ყუყუნითი ყუყუნისამდე, როგორჲ მის მამას, რას, საყოველთაოდ. ვერწხლის ფირფიტის ასლი, რომელიჲ ხათის ქვეყნის დიდებულმა მზრძანებელმა ხეთესერმა შრძანა მიერთმიათ ფარაონისთვის, დაე იყოს იგი წოწხალი, უვნებელი, ჯანმრთელი, თავისი ელჩის, ტერეცხების ხელით, რამსესის ელჩის ხელით, რათა

გამოსთხოვოს მშვიდობა მის უდიდებულესობას (ზემო და ქვემო ეგვიპტის მეფეს, უსერმაატრა სეტეპენრას), რას ძეს, რამსეს მერიამუნს, ხელისუფალთა კუროს, რომელიც თავისი სურვილისამებრ ნებისმიერ ქვეყანაში დააფგენს საზღვრებს.

ხელშეკრულება, დადებული ხათის ქვეყნის დიდებული მმართველის, ხეთესერის მიერ, ძლიერის, მერსერის ძის, დიდებული მმართველის, ძლიერის, სეპერერას შვილიშვილისა, ხათის ქვეყნის დიდებული მმართველის, ძლიერისა, ვერუხლის ფირფიჭაზე უსერმაატრა სეტეპენრას, ეგვიპტის დიდებული მმართველის ძის, მენპეხტირას, რამსეს ისა, ეგვიპტის დიდებული მმართველის, ძლიერის, შვილიშვილს. ძვირფასი ხელშეკრულება მშვიდობისა და ძმობისა, მშვიდობის დამფგენი... საუკუნოდ.

რაც შეეხება მომავალს თვით მარადიულობამდე, რაც შეეხება ეგვიპტის დიდებული მმართველისა და ხათის ქვეყნის დიადი მმართველის განზრახვას, ღმერთმა ნუ ქნას, არ ახდეს ხელშეკრულების შესაბამისი ქმედება მათ შორის. ხოლო რაც შეეხება იმას, რაც მოხდა მეჩენრას, ხათის ქვეყნის ძლიერი მმართველის, რამსეს მერიამუნის წინააღმდეგ, ამ დღიდან დანყებული, ხედავ, ხეთესერმა დადო ხელშეკრულება, განზრახვის დამამტკიცებელი, რომელიც დააფგინა რა-მ, რომელიც დააფგინა სუტეხმა, ეგვიპტის მინისათვის და ხათის ქვეყნის მინისათვის, იმისათვის, რომ არ მოხდეს შუღლი მათ შორის საუკუნოდ. შეხედე, დადო ხეთესერმა, ხათის ქვეყნის

დიდებულია მმართველობა, ხელშეკრულება უსერმაატრა სეკეპენრასთან, ეგვიპტის დიდ მმართველთან, ამ დღიდან მოყოლებული, რათა დამყარდეს ძვირფასი მშვიდობა და ძვირფასი ძმობა მათ შორის საუკუნოდ. იგი ძმობაშია ჩემთან, იგი მშვიდობაშია ჩემთან, მე ძმობაში ვარ მასთან, მე მშვიდობაში ვარ მასთან. დაე იყვნენ ხათის ქვეყნის დიდებული მმართველის შვილთაშვილები ძმობასა და მშვიდობაში რამსეს მერიაშუნის, ეგვიპტის დიდი მმართველის შვილთაშვილებთან, დაე იყვნენ ისინი ჩვენს განზრახვებში ძმობაზე, ჩვენს განზრახვაში მშვიდობაზე. დაე იყოს ეგვიპტის მინა ხათის ქვეყანასთან მშვიდობით და ძმობით, ჩვენს მსგავსად საუკუნოდ. დაე ნუ ჩამოვარდება ძული მათ შორის საუკუნოდ. დაე ნუ დაესხმის თავს უსერმაატრა სეკეპენრა, ეგვიპტის დიდებული მმართველი ხათის ქვეყანას, რათა დაიპყროს იგი. რაჯ შეეხება ხელშეკრულებას, დადებულს ხათის ქვეყნის დიდებული მმართველის სეპენრას დროიდან, აგრეთვე ხელშეკრულებას, ზეჯედფასმულს ხათის ქვეყნის დიდებული მმართველის, მეჩენრას, ჩემი მამის, დროიდან, მე მას ვიჯავ, ხედავ, რამსეს მერიაშუნი, ეგვიპტის დიდი მმართველი, ასრულებს მას... ჩვენთან ერთად. ამ დღიდან დანყებული, ვასრულებთ ჩვენ მას. ჩვენ ვიმოქმედებთ ამ დადასტურებული განზრახვის მიხედვით. უსერმაატრა სეკეპენრას, უკეთეს სხვა მტერი ნამოვა ეგვიპტის დიდებული მმართველის მინენის ნინალმდეგ და იგი (ე.ი. უსერმაატრა) გაუგზავნის

უსტარს ხათის ქვეყნის დიდებულ მმართველს და
შეუთვლის: „გაილაშქრე (შენი) ძლევამოსილი ლაშქრით
ჩემთან ერთად მის ნინაღმდეგ, მაშინ ხათის ქვეყნის
ძლევამოსილი მმართველი მოვა და ხათის ქვეყნის
დიდებულ მმართველი გაილაშქრებს მასთან ერთად,
რათა გაანადგუროს ყველა ისინი, რომელთაჯერ თავს
დაიტყვის რისხვა. უკეთუ ხათის ქვეყნის დიდებულ
მმართველის ნინაღმდეგ გაილაშქრებს სხვა მტერი...
და იგი გაუგზავნის უსტარს უსერმაატრა სეტეპენრას,
ეგვიპტის დიდებულ მმართველს, მაშინ იგი მოვა
ძლევამოსილ ლაშქართან ერთად, რათა დაამარცხოს
მისი მტერი. უკეთუ რამსეს მერიამუნი, ეგვიპტის
დიდებულ მმართველი, არ მოისურვებს თავად გამოვიდეს
საბრძოლველად, მაშინ იგი... გაგზავნის თავის ქვეით
ჯარს და თავის ეტლოსნებს სარდლით, რათა შეატყობინოს
დასტური პასუხი ხათის ქვეყნის დიდებულ მმართველს
უსტარზე. უკეთუ ხათის ქვეყნის მმართველის მსახურები
აღდგებიან მის ნინაღმდეგ, მაშინ რამსეს მერიამუნი...
(მხარს დაუჭერს მას). შესაბამისად იმისა, როგორც
შეთანხმდნენ დიდებულ მმართველები ხათის ქვეყნისა
და ეგვიპტის მიწისა, უკეთუ ხათის ქვეყნის დიდებულ
მმართველი შესაბამისად ფირისა იტყვის: „როდესაჲ მე
ჩემს ზედს გავყავნი, დაე რამსეს მერიამუნი, ეგვიპტის
დიდებულ მმართველი, მარადიულად წოქხალი, მოვიდეს
ხეთას ქვეყნის დიდებულ მმართველის მეძკვიდრის
დასახმარებლად... და უკეთუ შეიტყობს ხათის ქვეყნის

დიდებული მმართველი, რაჲ მოიმოქმედეს მათ იმისათვის, რათა იგი (ე.ი. დამპყრობელი) განაჭონდეს მათზე (ე.ი. ხეთებზე), დაე ნუ გაჩუმიდებთ უსერმაატრა სეტეპენრას, ეგვიპტის დიდებული მმართველი, უკუნისამდე და იმის შემდეგ, რაჲ მას (ე.ი. დამპყრობელს) გააძევენ ხათის ქვეყნიდან, დაე იგი (=ეს ქვეყანა) დაუბრუნდეს ხათის დიდებულ მმართველს. აგრეთვე, უკეთუ რომელიმე დიდებული კარგი გაიქრევა ეგვიპტის მიწიდან ხათის დიდებულ მმართველთან, ანდა აზიის რომელიმე ქალაქში, რომელიც ეკუთვნის რამსეს მერიამუნის, ეგვიპტის დიდებული მმართველის მიწებს, განუდგება ეგვიპტეს და ისინი მივლენ ხათის ქვეყნის დიდებულ მმართველთან და ხათის ქვეყნის დიდებულმა მმართველმა დაე არ მიიღოს ისინი, დაე ხათის ქვეყნის დიდებულმა მმართველმა ზრძანოს, რომ მიჰგვარონ ისინი ეგვიპტის დიდებულ მმართველ უსერმაატრა სეტეპენრას, მათ ზაჭონს, დაე იყოს ის წოყხალი, უვინებელი, ჭანმრთელი. უკეთუ ეგვიპტის ქვეყნიდან გაიქრევა ერთი ან ორი ადამიანი, რომლებსაჲ არ იყნობენ, და ისინი მივლენ ხათის ქვეყანაში, დაე მიჰგვარონ ისინი რამსეს მერიამუნს, ეგვიპტის დიდებულ მმართველს. ანდა უკეთუ გაიქრევა რომელიმე დიდებული ადამიანი ხათის ქვეყნიდან და იგი მივა უსერმაატრა სეტეპენრასთან, ეგვიპტის დიდებულ მმართველთან, ანდა რომელიმე ადამიანი ქალაქიდან, ანდაჲ რომელიმე ადამიანი სოფლის მიდამოებრიდან, ანდა... ხათის ქვეყნიდან და

ისინი მივლენ რამსეს მერიამუნთან, ეგვიპტის დიდებულ მმართველთან, მაშინ დაე არ მიიღოს ისინი უსერმაატრა სეტიპენრამ, ეგვიპტის დიდებულმა მმართველმა, დაე უბრძანოს რამსეს მერიამუნმა, ეგვიპტის დიდებულმა მმართველმა, რათა მიჰგვარონ ისინი ხათის ქვეყნის დიდებულ მმართველს. რაე შეეხება ხელშეკრულების ამ სიტყვებს, რომელიც დადო ხათის ქვეყნის დიდებულმა მმართველმა რამსეს მერიამუნთან, ეგვიპტის დიდებულ მმართველთან, რომელიც დანერილია ვერქხლის ფირფიტაზე, რაე შეეხება ამ სიტყვებს, ხათის ქვეყნის ღვთაებათაგან და ქალღვთაებათაგან ათასი ღვთაება და ეგვიპტის მინის ღვთაებათაგან და ქალღვთაებათაგან ათას ღვთაებასთან ერთად – ისინი ჩემი მონშეები არიან და ადასტურებენ ამ სიტყვებს...

უკეთეს გაიქრევა ეგვიპტის მინიდან ერთი, ან ორი ან სამი კარი და ისინი მივლენ ხათის ქვეყნის მმართველთან, მაშინ დაე ხათის ქვეყნის დიდებულმა მმართველმა შეიპყროს ისინი და ბრძანოს, რომ მიჰგვარონ ისინი უსერმაატრა სეტიპენრას, ეგვიპტის დიდებულ მმართველს, ხოლო რაე შეეხება იმ ადამიანს, რომელიცსაე მოიყვანენ უსერმაატრა სეტიპენრას, რამსეს მერიამუნს, ეგვიპტის დიდებულ მმართველს, მაშინ დაე არ აღიძრას საქმე მის წინააღმდეგ მისი დანაშაულისთვის, დაე ნუ განაღდგურებენ მის სახლს, მის ქოლემს, მის შვილებს, დაე ნუ მოკლავენ მას, დაე ნუ ხელყოფენ მის თვალემს, მის ყურემს, მის ფეხემს, დაე ნუ აღიძრება

საქმე მისი რაიძე დანაშაულისათვის. ზუსტად ასევე, უკეთუ გაიქრევა ხათის ქვეყნიდან კარი, იქნება ეს ერთი, ორი თუ სამი, და ისინი მივლენ უსერმაატრა სეტეპენრასთან, ეგვიპტის დიდებულ მმართველთან, დაე რამსეს მერიაშუნმა, ეგვიპტის დიდებულმა მმართველმა, შვიპროს ისინი და დაე ზრძანოს, რათა მიჰგვარონ ისინი ხათის ქვეყნის დიდებულ მმართველს, და დაე ნუ აღძრავს ხათის ქვეყნის დიდებულ მმართველი საქმეს მათ წინააღმდეგ რაიძე დანაშაულისათვის და დაე არ განადგურონ მისი სახლი, მისი წოლები, მისი შვილები, და დაე არ მოკლან ისინი, არ ხელყონ მათი უსრები, ჰირი, ფეხები და დაე არ აღძრან საქმე მათ წინააღმდეგ რაიძე დანაშაულისათვის, მსგავსად იმისა, რაჯ დანერილია ვერცხლის ფირფიტის შუაგულზე. ფირფიტის წინა მხარეზე გამოსახულია სუტეხის ფიგურა, რომელიც ეხვევა... ხათის ქვეყნის დიდებულ მმართველს, გარშემორტყმულს თანმხლები სიტყვებით, კრძოდ კი: „სუტეხის ზეჯედი, წის მზრძანებლისა, ამ ხელშეკრულების ზეჯედი, დადებულ ხეთესერის, ხათის ქვეყნის დიდებულ მმართველის, ძლიერის, მერსერის, ხეთას ქვეყნის დიდებულ მმართველის, ძლიერის, ძის მიერ.

ამ ფიგურის ჩარჩოს შიგნით ზეჯედი... სუტეხარ, წის მზრძანებლის, ის, რაჯ არის ფირფიტის უკანა გვერდის შუაგულში: დიდებულ ქალბატონის – ხათის ქვეყნის მმართველ ქალბატონს, გარეშემორტყმულს თანმხლები

სიტყვებით, კერძოდ კი: „ბეჭედი ქალაქ არინას პა-რასი, მინის მზრძანებლისა, ფუფუხეფას ბეჭედი, ხათის ქვეყნის მმართველი ქალბატონისა, ქიყუვათნას ქვეყნის მინის ასული, ქალბატონი ქალაქ არინასი, მინის ქალბატონისა, ქალღვთაების მხახურისა“. ის, რაჟ არის ამ ფიგურის ჩარჩოს შიგნით: ქალაქ არინას პა-რას, მთელი მინის ბატონის ბეჭედი“.

რამსეს II-ისა და ხათუსილი III-ის ასულის ქორწინება

„...მაშინ შეამზადა რამსესმა თავისი ეტლოსანი ლაშქარი, რათა დასცემოდა ხათის ქვეყანას. დაამარცხა მან იგი, მარტომ, თავისი ლაშქრის მეთაურობით. შეიქმნა მან სახელი თავისთვის საუკუნოდ თავის სასახლეში, დამახსოვრეს მათ მისი ხელების ძალა. ვინც მის ხელებს გადაურჩა, ისინი არარაობად აქცია. ძალა მისი მათ შორის მსგავსად ჩირაღდნისა... და როდესაც განვლო მრავალმა წელმა და მათი ქვეყანა წლიდან წლამდე იღუპებოდა და სუსტდებოდა დიადი წოცხალი ღმერთის ძალისაგან, ორი ქვეყნის ბატონისა, ოხრა მშვილდის მბრძანებლისა, ზემო და ქვემო ეგვიპტის მეფისაგან, უსერმაატრა სეტეპენრამ, რომელსაც ებოძა სიწოცხლე, მისწერა ხათის ქვეყნის დიდებულმა მმართველმა, აშოშმინებდა რა მის უდიდებულესობას, განადიდებდა რა მის ძალას, წარმოთქვამდა რა მის გამარჯვებას, ეუბნებოდა: „ამარიდე შენი რისხვა, ამაწილე შენი სასჯელი, მოგვერი თავისუფლად ამოსუნთქვის საშუალება. შენ ხომ სუტეხის ძე ხარ! მოგანიჭა მან ხათის ქვეყანა. ჩვენ საჩუქრებს, რასაც მოისურვებ, მოგართმევთ შენს პატივცემულ სასახლეში. აი, ჩვენ, შენ ფეხებთან ვართ, გამარჯვებულო მეფევ! ყველაფერი ისე შეგვემთხვა, როგორც შენ დაგვინესე, ზემო და

ქვემო ეგვიპტის მეფევ, უსერმაატრა სეტეპენრა, რას ძევ, რამსეს მერიამუნ, რომელსაჲ ეზოძა სიწოწხლე!“. და უზავნიდა ხათის ქვეყნის დიდებული მმართველი წერილებს, წლიდან წლამდე შესთხოვდა შერიგებას მის უდიდებულესობას, მაგრამ მან არჲ ერთხელო არ მიუყდო ყური. ხოლო როდესაჲ დაინახეს მათ თავიანთი ქვეყანა ასეთ მიძიმე მდგომარეობში მყოფი ორი მინის მზრძანებლის, ზემო და ქვემო ეგვიპტის, უსერმაატრა სეტეპენრას, რას ძის, რამსეს მერიამუნის ძალისაგან, რომელსაჲ ეზოძა სიწოწხლე, მიმართა ხათის ქვეყნის დიდებულმა მმართველმა თავის მეომრებს და თავის დიდებულებს და ასე მიუგო: „შეხედეთ! ჩვენი ქვეყანა განაჭირშია, ხოლო ჩვენი მზრძანებელი სუტეხი განრისხებულია ჩვენზე. ეს არ გვიგზავნის წვიმას. მთელი ქვეყნები, შეერთებულნი, ჩვენს წინააღმდეგ იზრძვნიან. მამ შევაგროვოთ ჩვენ მთელი ჩვენი ავლადიდება და დაე ჩემი უფროსი ქალიშვილი ჩაუდგეს მას სათავეში. მივართვათ ძღვენი კეთილშობილ ღვთაებას, ზემო და ქვემო ეგვიპტის მეფეს, უსერმაატრა სეტეპენრას, რას ძეს, რამსეს მერიამუნს, რომელსაჲ ეზოძა სიწოწხლე, რათა გვიზოდოს მან მშვიდობა და შევძლოთ წხოვრება“. და შრძანა მან, მოეყვანათ მისი უფროსი ქალიშვილი და მასთან ერთად საყუბოო ძღვენი ოქროსი, ვერცხლისა და ურიცხვი ლითონებისა, მონები, წხენები – უფვალავია მათი რიცხვი. ხარები, წხვრები, თხები – ზოლო არ ყჩანდა მოჭანილო ნივთებს.

მოვიდა ყუბო ვინმე, რათა გაეხარებინა მისი

უდიდებულესობის გული და უთხრა: „აი, მიზრძანა ხათის ქვეყნის დიდებულმა მმართველმა, რათა მოგვაროთ შენ მისი უფროსი ასული უთვალავ ძღვენთან ერთად, რომელიერ შედგება უამრავი ნივთებისაგან. და ისინი თან ახლავს იმას, ვინც მის სათავეშია – ხათის ქვეყნის მმართველ ქალბატონს ხათის ქვეყნის დიდებულთთან ერთად, რომლებსაჲც მოაქვთ ეს ყველაფერი. მათ გადმოიარეს მრავალი მთა და ძნელი უღელტეხილები, მოაღწიეს შენი უდიდებულესობის საზღვრებს. დაე გამოემართნონ (შენი) მეომრები და დიდებულები მათ შესახვედრად! ო, მეფევ, ზემო და ქვემო ეგვიპტისა, უსერმაატრა სეკტაენრა, რას ძევ, რამსეს მერიამუნ! მაშინ მისმა უდიდებულესობამ გაიხარა და მისი სასახლეერ კმაყოფილი იყო, როდესაჲც შეიტყო აქამდე ეგვიპტეში უწნობი საოწარი შემთხვევის შესახებ. მაშინ გაგზავნა მან მეომრები და დიდებულები მათ შესახვედრად. შემდეგ დაინყო მისმა უდიდებულესობამ თათბირი თავის გულთან და ამბობდა: „როგორ იქნებიან ისინი, ვინც გავგზავნე მე ელჩებად სირიაში ამ თოვლსა და ნვიმაში, რაჲც ზამთრის დადგომისას იყის?“. შემდეგ მართავა დიდებული მსხვერპლი თავის მამა სუტებს. და მიმართა მან და უთხრა: „რა შენს ხელთაა, მიწა ფეხებთან გაქვს. ყველაფერი, რასაჲც შენ ზრძანებ, სრულდება. არ მოავლინო რივი თოვლი და ნვიმა მანამ, სანამ არ მოაღწევენ ჩემამდე ის საოწრებები, რომლებიერ ჩემთვის არიან განკუთვნილნი“. და ისმინა მამამისმა სუტებმა ყველაფერი, რაჲც სთხოვა მას. და

იყო რა მშვიდი და დადგა ზაფხულის დღეები ზამთარში ისე, რომ დიდებულებმა და მეომრებმა მშვიდობიანად იმოგზაურეს, მათი სხეულები განუხრომაში იყო, გულები კი – ბედნიერი...

როდესაც ხათის ქვეყნის დიდებული მმართველის ასულმა მოაღწია ეგვიპტეს, მისი უდიდებულესობის ეჭლოსნები და დიდებულები შეერივნენ ხათის ქვეყნის ეჭლოსნებს. ყველა იყო ისე, ვითარცა ეგვიპტელი მეომარი. ჰურს ჭამდნენ და ნყაოს სვამდნენ, თითქოს ჰქონდათ მათ ერთი გული, ვითარცა ძმებს და არავინ არ ჩხუბობდა თავის მეზობელთან. ღვთის ნებით მშვიდობა და ძმობა იყო მათ შორის თავად. და იმ ქვეყნის ყველა დიდებული მმართველი, რომელთა (ქვეყნები) გამოიარეს, შეკრთნენ და შეზრუნდნენ გაკვირვებულნი, როდესაც იხილეს ხათის ქვეყნის ხალხი ეგვიპტის მეფის მეომრებთან შეკავშირებულნი“.

ლიტერატურა

გ. გიორგაძე, ხეთური სახელმწიფო ხელშეკრულებები. ძველი აღმოსავლეთის ხალხთა ისტორიის ქრესტომათია, თბ. 1990, 193-202.

ი. ტატიშვილი, ახალი აღმოჩენა ზოლაზქოში, მაცნე. ისტორიის, არქეოლოგიის და ეთნოგრაფიისა და ხელოვნების ისტორიის სერია 1, 1991, 177-186.

მ. ლამბაშიძე, კადეშის ომი, ასირიოლოგთა, ბიბლიესტთა და კავკასიოლოგთა საზოგადოების ბიბლიოთეკა 8, თბ. 2012.

ნ. ჩარექიშვილი, ხეთების ურთიერთობა აღმოსავლეთ პერიფერიის პოლიტიკურ ერთეულებთან, დისერტაცია ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად, თბ. 2009.

Beckman, G., *“Hittite diplomatic texts”*, Atlanta (1996).

Friedrich, J., *„Staatsverträge des Hatti-Reiches in hethitischer Sprache I“* – MVAeG 31/1, Leipzig (1926); II – MVAeG 34/1 (1930).

Hagenbuchner, A., *„Schutz – und Loyalitätsverpflichtungen in hethitischen Staatsverträgen“*, Bulletin of the Middle Eastern Culture Center in Japan 7 (1993) 99-118.

Keilschrifttexte aus Boghazköy (KBo), Berlin.

Keilschriftsurkunden aus Boghazköy (KUB), Berlin.

Otten, H., *„Ein althethitischer Vertrag mit Kizzuwatna“*, JCS 5 (1951), 129-132.

Otten, H., *Die Bronzetafel aus Bogazköy, Ein Staatsvertrag Tuthalijas IV*, StBoT Beih. 1 (1988).

Sürenhagen, D., *„Paritätische Staatsverträge“*, JKF 2 (1965) 45-64.

http://www.hethport.uni-wuerzburg.de/txhet_svh/textindex.php?g=svh&x=x

ქართული აკადემიური წიგნი
გთავაზობთ
„ასირიოლოგთა, ბიბლისტთა და კავკასიოლოგთა
საზოგადოების“ ბიბლიოთეკის ნაშრომებს:

გვი ლამბაშიძე

„... სად აღუფხვრი სადით ძირსა?!“
დიდი ქართველი ისტორიკოსისა და
გეოგრაფოსის ვახუშტი ბაგრატიონის
(XVIII ს.)

საფლავის ადგილმდებარეობის შესახებ

ISBN: 978-9941-9143-2-4

1

თბილისი 2010, 30 გვ., 3 ლარი

ეკა ავალიანი

ეგვიპტის - ძველამოსავლური
მეგაიმპერიის ფორმირება

ISBN: 978-9941-9143-4-8

2

თბილისი 2010, 162 გვ., 9 ლარი

ნანა ნოზაძე

სურბიტული არაკები

ISBN 978-9941-9189-5-7

6

თბილისი 2011, 12 გვ., 3 ლარი

ეკა ავალიანი&, სალომე სანიკიძე

„ქველი აღთქმა“, როგორც ისტორიული წყარო

ISBN 978-9941-9189-0-3

7

თბილისი 2012, 120 გვ., 7 ლარი

მაია ლამბაშიძე

კადეშის ომი

ISBN 978-9941-9189-4-0

8

თბილისი 2012, 40 გვ., 4 ლარი

„ქართული აკადემიური წიგნი“
ირ. აბაშიძის 16, 0179 თბილისი,
ტელ: 2227137; 551 227137
www.artlines.ge, www.artlinesshop.ge,
artlinesinfo@gmail.com